

EXAMENTRAINING HAVO NEDERLANDS

2027

nieuw programma

Gert P. Broekema

L & M
educatief

© Uitgeverij L & M Educatief - Zeist, 2026

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitleen en/of verhuur met het oogmerk economisch of commercieel voordeel te behalen, is verboden, tenzij hiervoor voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever is verkregen.

Internet heeft een rol gespeeld bij de samenstelling van deze uitgave. Wij hebben daarbij getracht alleen gebruik te maken van rechtenvrij materiaal. Mocht u desondanks van mening zijn dat inbreuk is gemaakt op bij u berustende rechten, dan verzoeken wij u hierover contact met ons op te nemen binnen zes maanden na verschijning van deze uitgave.

Contactgegevens: Uitgeverij L & M Educatief, Slotlaan 210-C, 3701 GT Zeist (redactie), Slotlaan 201, 3701 GD Zeist; e-mailadres: info@examentrainingen.nl; website: www.examentrainingen.nl

Examentraining havo Nederlands 2027

INHOUD	pagina
Aan de leerling	6
Aan de docent	8

1 Theorie

Voorkennis	
Wat weet je al? Een <i>warming-up</i> .	11
QuickScan	
Hoe sta je ervoor? Doe de QuickScan en je weet het.	18
FAQ's	
Heb jij nog vragen over het examen? Hier krijg je antwoord.	25
Theorie 1	
Betekenis, hoofdgedachte en hoofdvraag, en de indeling van de tekst in stukken (met oefeningen).	29
Theorie 2	
Diverse tekstsoorten en het doel van de tekst (met oefeningen).	41
Theorie 3	
Verbanden tussen zinnen en alinea's, functies van alinea's in de tekstvragen, functiewoorden en kernwoorden, en diverse tekststructuren (met oefeningen).	46
Theorie 4 (herzien)	
Een betoog analyseren en beoordelen, argumentatie, vooronderstelling en drogredenen (met oefeningen).	62
Oefentekst bij Theorie 1 t/m 4	
Oefentekst: <i>Straf en leed</i>	83
Theorie 5	
Spelling, interpunctie en stijl/formulering (met oefeningen).	91

Theorie 6	
Nieuwe vraagsoorten in het examen havo (met oefeningen)	103
Toetsen over theorie 1 t/m 5	119
Antwoorden	
Antwoorden QuickScan	121
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 1 t/m 4	123
Uitwerkingen Oefentekst	131
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 5	137
Antwoorden van de oefeningen bij Theorie 6	140
Je persoonlijke foutenanalyse – de uitleg	143

2 Examens met uitwerkingen en foutenanalyse

Eindexamen havo 2024	
Tekst 1 <i>Concentratie graag!</i>	146
Tekst 2 <i>Lezen is cruciale oefening voor geest én lichaam</i>	152
Tekst 3 <i>Stimuleer het lezen, maar negeer Netflix niet</i>	161
Tekst 4 <i>Hoog tijd voor verplicht vaderschapsverlof</i>	168
Uitwerkingen	174
Foutenanalyse	196
Herexamen havo 2024	
Tekst 1 <i>Denken we wel genoeg?</i>	198
Tekst 2 <i>Ook als AI onze teksten schrijft, moeten we zelf blijven leren denken</i>	205
Tekst 3 <i>Zal de deelauto ooit de privéauto van de troon stoten?</i>	211
Tekst 4 <i>Zou ons nieuws er anders uit kunnen zien?</i>	219
Uitwerkingen	224
Foutenanalyse	246
Eindexamen havo 2025	
Deel 1 Tekst 1: <i>Mijn ideale vriendin: de vlogger</i>	248
Deel 2 Tekst 2: <i>De gedachteloosheid van de Gorillas-fiets</i>	259
Deel 3 Bron 1-4: <i>Regels in de ruimte</i>	264
Uitwerkingen	281
Foutenanalyse	310

Herexamen havo 2025

Deel 1	Tekst 1: <i>Dierenliefhebbers moeten eigenlijk geen huisdier nemen</i>	312
Deel 2	Tekst 2: <i>Waarom zijn juist vrouwelijke thrillerschrijvers zo succesvol?</i>	320
Deel 3	Tekst 3: <i>Knoop eens een gesprek aan met iemand met wie u niets deelt</i>	329
	Uitwerkingen	336
	Foutenanalyse	358

Wat kun je (nog niet zo) goed bij het maken van examens?	360
---	-----

3 Examens zonder uitwerkingen

Eindexamen havo 2026

Deel 1	Bron 1-5: <i>De werkmentaliteit van jongeren</i>	362
Deel 2	Tekst 6: <i>Doorbreek de taal-impasse</i>	373
Deel 3	Tekst 7: <i>Is alle rijkdom puur geluk?</i>	378

Herexamen havo 2026

Deel 1	Bron 1-2: <i>Gentechnologie</i>	382
Deel 2	Bron 3-7: <i>Ontlezing</i>	387
Deel 3	Bron 8-9: <i>Opvoeden</i>	396

4 Bijlagen

Woordkennis	402
Scoresleutels	414

Aan de leerling

De Tweede Fase vraagt van jou dat jij je redelijk zelfstandig voorbereidt op je examen. Deze examentraining helpt je daarbij. Met dit boek kun jij doelgericht en optimaal voorbereiden op je examen. De herziene theorie maakt je ook vertrouwd met de nieuwe vraagsoorten die vanaf 2023 in het examen voorkomen. Je vindt in deze training de volgende *onderdelen*:

Voorkennis

Een opfriscursus waarbij je te weten komt, wat je moet kunnen om goed met de examenstof aan de slag te gaan én wat je al weet.

QuickScan

Hoe sta je er wat Nederlands betreft voor? Doe de QuickScan en je weet het.

FAQ's

FAQ's (Frequently Asked Questions) geeft antwoord op zestien vragen over het examen. Zit je met bepaalde vragen over de gang van zaken tijdens het examen? Hier worden ze beantwoord.

Theorie

In zes hoofdstukken vertellen we je alles wat je aan theorie moet weten: 'Theorie 1 t/m 6'. De theorie is gebaseerd op de eindtermen van de Tweede Fase. De opdrachten maken het mogelijk je opgedane kennis meteen toe te passen. 'Theorie 1 t/m 4' gaat over examenteksten en -vragen. De vragen gaan bijvoorbeeld over de hoofdgedachte, de tekstsoort, de verbanden tussen alinea's, argumentatie, analyseren, interpreteren en het samenvatten van een of meer alinea's. 'Theorie 5' heeft betrekking op spelling, interpunctie en stijl/formulering. In het nieuwe hoofdstuk 'Theorie 6' gaan we uitvoerig in op de nieuwe vraagsoorten die vanaf 2023 in het examen voorkomen. Als je na het bestuderen van 'Voorkennis' (zie hierboven) je al erg zeker voelt, kun je proberen de theorie eerst over te slaan en direct met een examen te beginnen.

Oefentekst

Na de theorie kun je jezelf testen met een oefentekst. Zie de Cevo-oefentekst: *Straf en leed*.

Examenteksten

Dan volgt de eigenlijke training: zes complete Tweede Fase-examens, waarvan vier stap voor stap uitgewerkt, zodat jij jezelf – nadat je een examen hebt gemaakt – kunt controleren.

Daarbij laten we je telkens zien hoe je de teksten het beste kunt aanpakken.

Ook kun je een persoonlijke foutenanalyse van je werk maken (zie hieronder).

Woordkennis

Bij elke examentekst krijg je van ons een woordenlijst om de tekst beter te begrijpen en om je woordenschat langzamerhand te vergroten. Een goed begrip van de tekst begint namelijk bij de basis: de woorden.

Achter in het boek staat bovendien een handig overzicht met de belangrijkste woorden uit de examens van de afgelopen tien jaar!

Intro

Elke tekst wordt voorafgegaan door een inleiding. Deze helpt je op weg en kan je motivatie vergroten om met een (lange) tekst te beginnen.

Uitwerkingen

De uitwerkingen (antwoorden) leiden je stap voor stap naar het goede antwoord, vertellen je wat goed en fout is en leggen vooral ook uit waarom.

De examens van 2026 komen tegemoet aan de behoefte aan examenteksten waarbij geen hulp beschikbaar is. De teksten kunnen ook voor toetsing worden gebruikt.

Je persoonlijke foutenanalyse

Maak je op een gegeven moment nog teveel fouten? Met de persoonlijke foutenanalyse kun je die systematisch aanpakken. Je ziet zo wat je zwakke punten zijn en je kunt gericht de desbetreffende theorie nog eens doornemen.

Scoresleutels

Bepaal je eindcijfer met deze scoresleutels. Je vindt ze achter in het boek.

Ten slotte

Veel succes met je examen! En heb je reacties, tips of vragen met betrekking tot deze training, ze zijn van harte welkom. Mail ze ons via: info@examentrainingen.nl.

Zeist, zomer 2026,
Gert P. Broekema, auteur

Aan de docent

In 2023 is het examen Nederlands voor havo en vwo aangepast voor wat betreft de domeinen A (Leesvaardigheid, subdomein A1 analyseren en interpreteren) en D (argumentatieve vaardigheden).

De theorie en oefeningen in deze training zijn aangepast aan de veranderingen.

Voor deze training is ‘Theorie 4’ herzien en uitgebreid, terwijl het nieuwe hoofdstuk ‘Theorie 6’ uitgebreid ingaat op de nieuwe vraagtypen die zijn geïntroduceerd.

Met deze vernieuwde trainingsbundel kunnen uw leerlingen zich doelgericht en optimaal voorbereiden op het nieuwe examen. De opzet is zo gekozen dat zij de opdrachten zelfstandig kunnen uitwerken en hun prestaties zelf kunnen beoordelen. U kunt er ook voor kiezen enkele examens klassikaal te behandelen.

Klassikale behandeling is volgens mij ook aan te bevelen: je hoort waar leerlingen in de fout gaan en je kunt sneller op fouten ingaan door direct vragen te stellen.

De kern van dit boek bestaat uit de eind- en herexamens Nederlands van 2024 en 2025 met uitwerkingen en woordenlijsten. De examens van 2026 zijn zonder uitwerkingen opgenomen, zodat ze kunnen worden gebruikt voor klassikale behandeling en/of toetsing.

Aan de hand van de QuickScan in dit boek kunt u snel zien hoe uw leerlingen ervoor staan wat Nederlands betreft. De antwoorden van deze scan vindt u op pagina's 121-122. Docenten die de training klassikaal hebben ingevoerd kunnen een pdf aanvragen met extra QuickScans, waardoor de mogelijkheid ontstaat te variëren. U vraagt deze pdf aan door te mailen naar info@examentrainingen.nl.

Na een opfriscursus (‘Voorkennis’) worden vragen behandeld die bij leerlingen over het examen kunnen opkomen (zie FAQ's – Frequently Asked Questions). Daarop volgt een heel belangrijk onderdeel van het boek: de theoriehoofdstukken 1 t/m 6. De opdrachten die de theorie doorspekken maken het voor de leerling mogelijk opgedane kennis meteen te oefenen en aan de hand van de antwoorden zichzelf te controleren. Nieuw zijn de toetsen over de theorie.

Ook bij klassikale behandeling is het niet nodig eerst alle oefeningen van bijvoorbeeld Theorie 4 en 5 te maken. Dankzij een individuele foutenanalyse, die de leerling geheel zelf kan maken, wordt hij (zij) verwezen naar het onderdeel van de theorie dat hij nog niet goed beheerst. Hij kan de theorie opnieuw bestuderen en eventueel de overige oefeningen maken.

Ook aan de motivering van uw leerlingen is gedacht bij de examenteksten. Aan elke tekst gaat een introductie vooraf ('Intro en discussie') die de leerlingen aan het denken zet over het tekstonderwerp. Een woordenlijst ('Woordkennis') helpt de leerlingen om de tekst goed te begrijpen. De belangrijkste woorden uit de examens zijn bovendien opgenomen in een handig overzicht achter in het boek.

Sommige leerlingen maken de tekstvragen zonder de tekst eerst goed gelezen te hebben. Anderen hebben meer moeite met de vragen zelf. De – vaak ingewikkelde – vragen kunnen ze niet zo goed lezen. Beide groepen leerlingen hebben baat bij de oefentekst die in dit boek is opgenomen. De oefenvragen zijn zo simpel mogelijk gehouden. De fragmenten van deze complete tekst kunnen zij (samen met u) volop trainen en zo systematisch hun leesvaardigheid verbeteren. Een hoofdstuk over spelling, interpunctie en stijl/formulering volgt op dit voor havisten zeer instructieve onderdeel.

We wensen u en uw leerlingen veel succes bij de voorbereiding op het examen. En heeft u reacties, tips of vragen met betrekking tot deze training, ze zijn van harte welkom. U kunt ze ons mailen via info@examentrainingen.nl. Een woord van dank gaat ten slotte uit naar tekenaar Hans Huisjes voor zijn illustraties bij de theorie.

Het jaarlijks stijgend aantal gebruikers laat zien dat Examentraining Nederlands in een behoefte voorziet. Steeds meer secties kiezen er bovendien voor om de training als werkboek te gebruiken of zelfs methodevervangend.

Zeist, zomer 2026,
Gert P. Broekema, auteur

Voorkennis

In deze opfriscursus kom je te weten wat je moet kunnen om goed met de examenstof aan de slag te gaan én wat je al weet. Je bent immers nu niet voor het eerst met tekstanalyse bezig. Je hebt al veel teksten gezien en de vragen daarbij gemaakt. Veel zaken die in de examenvragen aan de orde komen, zullen je wel bekend voorkomen.

Hieronder noemen we de belangrijkste. Het is tijd voor je *warming-up*. We doen dat puntsgewijs.

• Punt 1: tekstonderwerp en hoofdgedachte

Woordkennis

Natuurlijk moet je de *betekenis* van veel belangrijke woorden al kennen om de teksten te kunnen begrijpen. Je zult nog vele woorden bijleren.

Karakterisering, passage, factoren, graduele verschillen, gerenommeerd, functies en nuances – dat zijn wat voorbeelden van woorden die je snel moet kunnen plaatsen. *Homoniemen* en *synoniemen* moeten al bekende begrippen voor je zijn. Je komt ook allerlei *uitdrukkingen* tegen die je moet kennen: *een lans breken voor iemand* en *de vuile was buiten hangen* bijvoorbeeld.

Je moet ook een woord kunnen analyseren of doorzien om de betekenis af te leiden: *normaliseren* betekent: weer *normaal* maken.

Ook is het belangrijk dat je goed begrijpt waar *verwijswoorden* op slaan.

Ook *beeldspraak* (stijlfiguren) moet je snappen om de betekenis van de tekst goed te kunnen opsporen. Al met al is het gewoon het beste dat je steeds meer woorden, begrippen en hun betekenissen gaat leren. ‘Woordkennis’ helpt je daarbij.

Vragen, vragen en nog eens vragen

Schrijvers stellen soms *vragen in hun eigen tekst* die ze proberen te beantwoorden. Zulke vragen kunnen je goed helpen bij het begrijpen van de tekst. Ze brengen je naar het belangrijkste ervan.

En er bestaan in ieder geval allerlei *vaste vragen bij een tekst* die jij (tijdens het lezen) moet proberen te beantwoorden. Zo kun je anderen laten zien dat je de tekst begrijpt.

Je kent dus al veel van die standaardvragen bij een tekst. Neem bijvoorbeeld een tekst die over een *probleem* gaat (het fileprobleem bijvoorbeeld) en waarvoor een *oplossing* wordt gezocht. Bekende vragen zijn dan deze: Wat is het probleem precies? Wie zijn erbij betrokken? Wanneer ontstond dat probleem? Hoe ontstond het probleem?

Of: Wat is de achtergrond of wat is de oorzaak (of wat zijn de oorzaken) van het probleem? Wat zijn de gevolgen? Wat is ertegen te doen? Of: Hoe lossen we dit

probleem op? Welke andere oplossingen zijn er nog? Welke actie kunnen we het beste ondernemen? Wat is het gewenste resultaat van die actie?

Je ziet dat al die vragen beginnen met een vraagwoord. Het *vraagwoord* begint vaak met de letter ‘W’ of ‘H’. Deze vragen ‘*wie, wat, waar, wanneer, waarom, waardoor, wat is het gevolg, wat is ertegen te doen*’, *hoe, hoeveel* enz. – zijn ‘*gouden*’ vragen omdat ze je handig helpen te tekst te analyseren en te begrijpen.

✂ **TIP:** Goede lezers stellen zichzelf deze ‘gouden’ vragen al tijdens het lezen van de tekst ...

Er zijn nog veel meer soorten vragen. We noemen er nog twee. De *vergelijkende vraag* en de *definitievraag*. Je kent hem wel, die *definitievraag*. Hij komt veel voor in het begin van spreekbeurten en artikelen. *Wat is ... rekeningrijden?* Het begrip rekeningrijden moet even duidelijk gemaakt worden. Er wordt hier gevraagd naar een complete definitie of in ieder geval een reeks kenmerken of eigenschappen van rekeningrijden.

De *vergelijkende vraag* lijkt wat ingewikkelder. Een voorbeeld: *Discrimineren jonge Nederlanders tegenwoordig meer dan vijftien jaar geleden?* Een schrijver die deze vraag wil beantwoorden gaat een vergelijking maken tussen toen en nu. Zijn antwoord zal dus twee delen bevatten. Eén deel gaat over jongeren van nu, het andere deel gaat over de jongeren van vroeger.

Tekstonderwerp

Je moet weten waar het over gaat in een paar zinnen of een alinea, in een aantal alinea’s of in een hele tekst. Als je de vraag beantwoordt: waar heeft de schrijver het over?, dan vind je het thema of het tekstonderwerp.

Het *tekstonderwerp* gebruik je ook om *een tekst in te delen* in verschillende gedeelten, in stukken. Als een schrijver van het ene tekstonderwerp overstapt op een ander, weet je dat een nieuw gedeelte begint. Dus bij verandering van tekstonderwerp krijg je een nieuw gedeelte. Het tekstonderwerp is trouwens altijd een *zinsdeel* (en geen complete zin, anders zit je al bij de hoofdgedachte).

Hoofdgedachte

Je moet de hoofdgedachte van een alinea, van een paar alinea’s of een complete tekst kunnen bepalen. *De hoofdgedachte is de belangrijkste mededeling die de schrijver doet over het tekstonderwerp.* In één zin geef je weer wat de schrijver in deze tekst beweert. Het is niet de bedoeling dat je een complete samenvatting in één zin geeft. Dan krijg je een opsomming van alles en nog wat, en vooral van details en bijzaken. Je moet juist een goed onderscheid kunnen aanbrengen tussen *hoofd- en bijzaken*.

Vaak wordt de vraag naar de hoofdgedachte in de vorm van een *meerkeuzevraag* gesteld.

Meerkeuzevragen

Je moet meerkeuzevragen kunnen beantwoorden. Je moet goed kunnen kiezen. Bij de afweging van de antwoorden moet je op zoek naar dat ene goede antwoord.

De foute antwoorden kunnen ...

... op zich al fout zijn (dus afgezien van de hele tekst);

... op zich wel waar zijn maar geen goed antwoord zijn op de vraag;

... niet over de hoofdzaken gaan, maar te veel gebaseerd zijn op details, op voorbeelden of uitzonderingen, op bijzaken of op onbelangrijke alinea's.

Regelaanduiding

Soms moet je citeren. Je moet je antwoord als het een citaat is, voorzien van een regelaanduiding om aan te geven waar jij je antwoord gevonden hebt.

Een willekeurig voorbeeld bij een (verkort) citaat: *Ik zie ... antwoord geven (r. 2-4).*

Citeren of met andere woorden

Je moet kunnen citeren. Bij sommige vragen wordt er uitdrukkelijk gevraagd om een *citaat*. Je noteert de gevraagde passage, je schrijft dus de zin of zinnen letterlijk over.

Je hoeft daarbij geen aanhalingstekens te gebruiken. Je zet er wel altijd de regelaanduiding bij. Het kost nogal wat tijd om die zinnen over te schrijven. Je mag daarom ook de eerste twee woorden en de laatste twee woorden noteren. Een voorbeeld van dit *verkort citeren*: *Ik zie ... antwoord geven (r. 2-4).*

Let op: soms wordt niet een zin maar een *zinsgedeelte* gevraagd. Je moet dus óf het begin óf het eind van de zin weglaten (het midden weglaten telt natuurlijk niet mee om van de hele zin een zinsgedeelte te citeren).

Je moet een antwoord ook *in eigen woorden* kunnen geven. Zo laat je zien dat je loskomt van de letterlijke tekst. Soms wordt er juist geen citaat gevraagd, maar moet je kunnen laten zien dat je begrijpt wat er in die passage staat. Dus je moet het antwoord in *je eigen woorden* weergeven. (Als je ervan overtuigd bent dat de passage die je gevonden hebt het beste antwoord is, wat dan? Je mag niet citeren. Dus je hoeft eigenlijk maar een kleine verandering aan te brengen in de zin. Je gebruikt een synoniem of je verandert de zinsvolgorde en dan heb je geen citaat meer. Nu moet je natuurlijk wel alles opschrijven en kun je niet verkort citeren.) Soms staat er *niet* bij of je mag citeren of niet. Meestal is het dan beter in je antwoord niet te citeren en de vraag gewoon in eigen woorden te beantwoorden. Je kunt proberen toch te citeren, maar te vaak ontbreekt er dan een belangrijk deel van je antwoord.

Alle vragen maken

Je moet al nauwkeurig kunnen werken. Je moet altijd nagaan: heb ik echt alle vragen beantwoord? Bekijk goed het aantal vragen en tel je antwoorden na. Ga ook na: Heb ik precies alle onderdelen genoemd in mijn antwoord?

Stel: er worden drie voorwaarden gevraagd en je geeft er maar twee ...
Het lijkt een dom advies dat je *alle* vragen moet beantwoorden, maar elk jaar zijn er weer leerlingen – en niet per se de domste – die een vraag of een aantal vragen niet (helemaal) beantwoorden ... Voorkom dat je moet zeggen: Niet gezien, wat jammer nou. Vecht voor elk puntje.

De bedoeling van tekstvaardigheid

Je moet weten wat het nut van die teksten met al die vragen is. De bedoeling van de vragen bij de tekst is *niet*: even de vraag lezen en het antwoord uit je hoofd geven of even opzoeken in de tekst die je nog niet eens goed gelezen hebt. Het gaat erom dat je laat zien wat je begrijpt van de hele tekst of beter: dat je de tekst helemaal begrijpt. Die leesvaardigheid is goed voor je latere studie of voor je beroep na het examen. Met deze kennis moet jij je nu zelf kunnen motiveren om goed aan het werk te blijven: wees je eigen *mentale coach*.

• Punt 2: doel en soort

Het doel van de tekst

Je moet het doel van de tekst kunnen vaststellen. Je vraagt je dan af: welke communicatieve doelen kan een schrijver met een tekst in het algemeen hebben? De bekendste vijf staan hieronder.

De schrijver wil met een tekst: de lezer ...

1) ... aansporen tot actie	→	<i>activeren</i>
2) ... advies geven	→	<i>adviseren</i>
3) ... aangenaam bezig houden	→	<i>amuseren</i>
4) ... informatie geven	→	<i>informer</i>
5) ... overtuigen van zijn gelijk	→	<i>overtuigen</i>

Soms wil de auteur twee doelen bereiken: eerst informatie geven, dan overtuigen. Deze combinatie is logisch: wil je iemand overtuigen dan zul je hem of haar eerst zakelijke informatie moeten geven. Er zijn nog meer *combinaties van doelen* mogelijk. Welke zie jij?

Verschillende soorten teksten

Je kent al drie soorten teksten: een betoog, een beschouwing en een uiteenzetting. In een *betoog* zit een duidelijke en persoonlijke opvatting van de schrijver. Hij geeft zijn beste argumenten om je te overtuigen van zijn gelijk. De tegenstanders komen in een betoog alleen aan bod zodat hij ze kan bestrijden. In een *uiteenzetting* vind je het meest de zakelijke informatie. Hier vind je erg weinig over de opvattingen en standpunten van de schrijver.

• Punt 3: verband en structuren

Verband tussen zinnen en alinea's

Je moet het verband kunnen vaststellen dat bestaat tussen zinnen en tussen alinea's.

Je vraagt je dan af: welk verband wordt gelegd tussen die zinnen of tussen die alinea's? De acht bekendste staan hieronder:

- 1) doel en middel
- 2) oorzaak en gevolg
- 3) reden of verklaring
- 4) samenvatting of conclusie
- 5) tegenstelling
- 6) tijdsverband (er wordt een tijdsvolgorde genoemd)
- 7) vergelijking (van A met B; je let op de verschillen of overeenkomsten)
- 8) voorbeeld of bewijs

De tekststructuren of de opbouw van de tekst

Je weet al dat alinea's elk hun functie hebben in het geheel. De *inleiding*, bijvoorbeeld alleen de eerste alinea, kan de lezer *introduceren* in het tekst-onderwerp door ...

- 1) ... een anekdote of een pakkend verhaal te geven
- 2) ... een aanleiding te vermelden
- 3) ... het onderwerp en het belang ervan te noemen
- 4) ... een samenvatting vooraf te geven
- 5) ... een vraag te stellen die de aandacht trekt

Stel: het *slot* bestaat uit de laatste alinea. Je moet de functie van die alinea kunnen weergeven. Je kunt denken aan:

- 1) ... een advies
- 2) ... een conclusie
- 3) ... een eigen mening van de schrijver
- 4) ... een samenvatting
- 5) ... een toekomstvisie te geven

Ook *andere alinea's* hebben een functie in het geheel van de tekst. We noemen hier meer dan tien. Alinea's kunnen:

- 1) een opsomming geven
- 2) kenmerken van iets noemen
- 3) een probleemstelling formuleren
- 4) een tegenstelling laten zien
- 5) een ontwikkeling schetsen
- 6) een samenvatting geven
- 7) een reden of verklaring geven van een gebeurtenis

- 8) een middel noemen om een bepaald doel te bereiken
- 9) voorbeelden geven
- 10) voorwaarden stellen
- 11) een conclusie trekken
- 12) een achtergrond belichten, enz. ... kortom teveel om hier allemaal op te noemen

• Punt 4: redeneren

Argumenten

Je moet feiten van meningen kunnen onderscheiden. Feitelijke uitspraken zijn objectief en controleerbaar. De uitkomst geldt voor iedereen. Meningen zijn persoonlijk en dus subjectief. Je moet in een betoog de stelling kunnen aanwijzen.

Je moet kunnen zien of de schrijver ervoor of ertegen is. Als een schrijver iets beweert zal hij het ook moeten bewijzen. Je zult nu al het verschil moeten kunnen zien tussen zijn stelling (of zijn hoofdgedachte) en zijn argumentatie en zijn conclusie. (S) = stelling of standpunt. (A) = argument. Je kent al drie soorten argumenten in de argumentatie: voorbeelden, verklaringen en vergelijkingen (VVV).

Drie voorbeelden van verschillende argumenten:

Voorbeeld:

(S) Als je alcohol drinkt, kun je goed oud worden en lang plezier hebben.

(A) *Opa drinkt elke dag een halve liter Beerenburg en die ouwe is nog kras voor zijn leeftijd: 82 jaar.*

(Tegen-A) *Weet je nog van dat 6-jarig kind dat is doodgereden door een dronken automobilist? Verdriet in families en wroeging bij de dader.*

Verklaring:

(S) Het alcoholprobleem is zo ernstig geworden dat men zich op allerlei niveaus zorgen maakt.

(A) *Alcohol is namelijk een erg schadelijk genotmiddel.*

Vergelijking:

(S) In die kleine stamcafés wordt minder buitensporig gedronken dan hier.

(A) *Vergelijk het maar met kleine dorpen, daar wordt buitensporig gedrag ook gecorrigeerd door sociale controle.*

• Punt 5: samenvatten

Samenvatting

Al de kennis die we hierboven aangestipt hebben, kun je goed gebruiken om het belangrijkste uit de tekst te halen, dus om een tekst samen te vatten.

Je instrumenten zijn bijvoorbeeld: een goed begrip ...

- van moeilijke woorden,
- van diverse soorten vragen,
- van het tekstonderwerp,
- van de hoofdgedachte,
- van het tekstdoel,
- van verbanden als vergelijking en ontwikkeling ...,
- en van stelling en argumentatie en conclusie.

Deze kennisinstrumenten helpen je uitstekend als je de inhoud van een tekst in het kort moet weergeven.

Stijl, spelling en interpunctie

Tot slot noemen we nog drie belangrijke punten. Natuurlijk moet je antwoorden

- 1) in goed geformuleerd Nederlands en
- 2) zonder spelfouten. Let ook goed op
- 3) de interpunctie: het plaatsen van punten en komma's.

📌 **TIP:** blijf oefenen met stijl en spelling en interpunctie.

Tot zover deze warming-up.

Straks beginnen we aan het echte werk: Theorie 1 t/m 6.

Maar eerst volgt QuickScan om te bepalen hoe je ervoor staat en FAQ's over wat je altijd wilde weten over het examen.

QuickScans

Op de volgende pagina's vindt u een QuickScan. Hiermee kunt u snel zien hoe uw leerlingen er voor staan wat Nederlands betreft. Meer informatie leest u in het voorwoord ('Aan de docent') op pagina 8 van dit boek.

Docenten die deze examentraining klassikaal hebben ingevoerd kunnen een gratis pdf aanvragen met extra QuickScans, waardoor de mogelijkheid ontstaat om te variëren. Ook de antwoorden zijn opgenomen.

U vraagt deze pdf aan door te mailen naar info@examentrainingen.nl.

Kijk eerst eens globaal naar dit examen. Er zijn drie delen. Deel 1 gaat over vloggers en volgers en heeft als titel *Mijn ideale vriendin: de vlogger*. Het onderwerp van deel 2 is flitsbezorging. De een ziet vooral de voordelen ervan: snel en efficiënt, terwijl een ander flitsbezorging te gehaast vindt. Heeft gemak ook nadelen? Deel 3 gaat over de ruimte, het heelal: regels in de ruimte. Wie gaat er verdienen aan de ruimte? De grote bedrijven? Wat is de ruimte ons waard? Kijk je ook alvast even naar de vragen? Het zijn er 42, waarvan 17 meerkeuzevragen. Ook zijn er veel citaatvragen. Vragen over bronnen zijn vaak combinatievragen. Zie je misschien ook scenariovragen?

Hieronder vind je eerst de rubrieken **Intro en discussie** (een opstapje om in de sfeer van de tekst te komen en om je voorkennis te activeren) en **Woordkennis** (een lijst met belangrijke woorden in de tekst; de gecursiveerde woorden komen vaak voor in examenteksten). Want ook al mag je een woordenboek gebruiken op het examen, jouw eigen woordkennis is en blijft essentieel! Woordkennis is vaak ook voorkennis. Dankzij je woordkennis weet je doorgaans ook al iets van het onderwerp af. Na de examenteksten en de vragen krijg je de vaste onderdelen: **Lezen in drie rondes** (zo kun je de tekst effectief en efficiënt lezen), **Uitwerkingen** (antwoorden en uitleg) en **Foutenanalyse**.

Deel 1 Tekst 1: *Mijn ideale vriendin: de vlogger*

Intro en discussie

Stel je voor: je zit alleen te lunchen en je kijkt naar een YouTube-filmpje van een vlogger die precies doet wat jij op dat moment ook doet – eten, koffiezetten, wat nadenken, misschien een beetje scrollen op je telefoon. Je kijkt in de dagen erna steeds vaker, raakt vertrouwd met haar. Met haar stem, haar gewoontes, haar gezicht. Het voelt bijna alsof jullie vrienden zijn, maar zij kent jou helemaal niet. Je relatie is best eenzijdig, je hebt zo gezegd een ‘parasociale relatie’.

De tekst *Mijn ideale vriendin: de vlogger* is persoonlijk en eerlijk. De schrijfster onderzoekt daarin hoe vriendschap, eenzaamheid en technologie steeds vaker door elkaar beginnen te lopen. Wat betekent het om zo met iemand verbonden te zijn, terwijl we elkaar bijna niet meer in het echte leven ontmoeten?

Drie discussiepunten

- 1) *Parasociale relaties: troost of gevaar?* Zijn eenzijdige relaties met vloggers en influencers een onschuldige vorm van gezelschap, of vervangen ze echte vriendschappen op een manier die uiteindelijk schadelijk voor je is?

2) *Liefde met frictie versus frictieloze relaties*. Liefde kan niet bestaan zonder ‘frictie’. Ben je het eens met de gedachte dat misverstanden en ongemak essentieel zijn voor echte liefde of vriendschap?

3) *De rol van technologie in ons sociale leven*. Is het een probleem dat mensen steeds meer opgaan in de digitale wereld? Of is het juist de druk van de prestatie-maatschappij die mensen doet vluchten in schermvriendschappen? Wat zegt dat over hoe we onze samenleving hebben ingericht?

TIP: Formuleer in de discussie je mening in korte, duidelijke zinnen. Gebruik één reden per zin. Je kunt argumenten niet alleen ontleen aan feiten en wetenschappelijk onderzoek. Maar ook aan persoonlijke waarden, verwachtingen, geloofsovertuigingen, gezag of nut. Laat vooral ruimte voor verschillende meningen en argumenten. Respecteer ook meningen die verschillen van de jouwe. Trouwens: wie wint in een discussie, heeft daarom nog niet gelijk. Het gaat om het uitwisselen van ideeën en argumenten om daar samen van te leren.

Woordkennis bij tekst 1

Dankzij je woordkennis weet je precies wat er in de tekst en in de vragen staat. Dat is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Bekijk daarom deze woordenlijst goed. *Vooral de gecursiveerde woorden komen vaak in examen-teksten voor.* Zijn er veel woorden die je onbekend voorkomen? Dan is het handig om ze nu te leren. Je hebt tijdens het examen immers niet veel tijd om veel woorden op te zoeken in je woordenboek. *Achter in het boek vind je een overzicht van belangrijke woorden waarvan het goed is ze te kennen.*

alinea

	de lockdown	de periode waarin het openbare leven (zoals werk en school) deels of helemaal stillag vanwege de coronamaatregelen (pandemie)
	de zelfstandige	iemand die voor zichzelf werkt, zonder vaste werkgever
2	de doorslag	wat bepalend is voor de beslissing
3	de vlog	het internetdagboek met beelden (afkorting van video-weblog; het vloggen, de vlogger)
4	destijds eenzijdig	toen, vroeger vanuit één kant bezien; zonder wederkerigheid of gelijkwaardige interactie
5	parasociale relatie	een eenzijdige band die iemand voelt met een mediapersoonlijkheid, terwijl die ander die persoon helemaal niet kent
	de term	het begrip, het woord, de bewoording

	de <i>socioloog</i>	de wetenschapper die het gedrag van mensen in groepen en samenlevingen bestudeert
	de <i>illusie</i>	het schijnbeeld of de onjuiste voorstelling van zaken; iets wat niet echt is, maar wel zo lijkt
6	<i>potentieel</i>	met de mogelijkheid om ... te worden (bijvoorbeeld een potentiële klant)
	de influencer	iemand die, vaak via sociale media, invloed uitoefent op een bepaalde doelgroep, bijvoorbeeld jongeren, en het gedrag van die groep probeert te beïnvloeden, vooral door de leden van die groep (volgers) over te halen om bepaalde producten te kopen, en daar zelf geld mee verdient
	de <i>affectie</i>	het gevoel van genegenheid of de emotionele verbondenheid met iemand
	de digitale metgezel	iemand die je via digitale middelen ervaart, zoals een vlogger of AI-personage
	de <i>bevinding</i>	de mening over wat je in een onderzoek hebt gevonden
7	aangelegd	met een bepaalde gevoeligheid voor iets (aanleg is aangeboren geschiktheid voor iets)
	de YouTube-verslaving	de verslaving aan het kijken naar YouTube-video's, dwangmatig veel YouTube gebruiken
8	<i>significant</i> in beslag genomen door hectisch	van groot belang, erg belangrijk (hier:) alle aandacht geven aan... chaotisch, druk en verwarrend; met veel stress of haast
9	de pandemie	de wereldwijde verspreiding van een besmettelijke ziekte, de epidemie op wereldschaal, de wereldwijde ziekte-golf
	<i>ultiem</i> het sociaal wenselijke gedrag	(hier:) extreem, enorm, super het gedrag dat netjes of passend wordt gevonden in sociale situaties

11	<i>dystopisch</i>	verwijzend naar een uiterst negatieve samenleving (tegengesteld aan utopie), verwijzend naar de ondergang van de wereld
	het toekomstscenario	de schets hoe een bepaalde situatie er in de toekomst uit zou kunnen zien
	frictieloos	zonder wrijving of conflict; gemakkelijk, soepel verlopend
	de positiviteit	de optimistische levenshouding; (hier:) de positieve sfeer; problemen niet ontkennen, maar er constructief mee omgaan
13	de concurrent	iemand met wie je moet wedijveren of strijden om een positie, succes of aandacht
	de genegenheid	een warm gevoel van sympathie of vriendschap
	on-demand	op aanvraag beschikbaar wanneer jou dat het beste uitkomt
14	de podcast	een geluidsbestand (soms ook met beelden), vaak in serievorm, dat je online on-demand kunt beluisteren
	de <i>mentale</i> instorting	de ernstige psychische uitputting of overbelasting, waardoor iemand tijdelijk niet goed functioneert
16	de gevolgte	degene die gevolgd wordt
17	de <i>frictie</i>	de wrijving, de spanning
18	de digitalisering	het steeds digitaler worden van de samenleving, de overstap naar digitale technologie, het omzetten van processen naar een digitale vorm
19	<i>sarcastisch</i>	op een verbitterde manier spottend, bijtend cynisch
vraag 10:		
	de <i>reflectie</i>	het nadenken over jezelf of over iets; (hier:) de schrijfster denkt na over (reflecteert op) haar eigen gedrag; het kritisch nadenken over je eigen gedrag of ervaringen

Tekst 1 Mijn ideale vriendin: de vlogger

(1) Ik weet niet meer precies wanneer Emma Chamberlain in mijn leven kwam, maar het moet ergens in de eerste coronalockdown¹⁾ zijn geweest. Ik verveelde me tijdens het lunchen. Normaal gesproken zat ik tussen de middag in mijn studio, omringd door collega-zelfstandigen, nu zat ik alleen.

(2) De eerste Emma-video die ik bekeek, had de aantrekkelijke titel *What I do in a day *at home**.²⁾ Vermoedelijk gaf een gevoel van herkenning de doorslag om het filmpje aan te klikken. Ik was ook de hele dag **at home**; benieuwd hoe iemand anders zich erdoorheen sloeg.

(3) Het is lastig te omschrijven wat ik aantrof in haar filmpjes, nog lastiger uit te leggen waarom ik steeds meer wilde zien. Hoofdactiviteit in de meeste vlogs van Emma is koffiezetten en filosoferen over de vraag hoeveel hazelnootmelk ze erbij zal doen. Verder speelt ze *Fortnite* in bed en denkt ze hardop na over de vraag hoe het kan dat ze acht uur per dag op TikTok zit.

(4) Ik heb ooit gelezen dat alleenstaande Koreanen tijdens het eten video's opzetten van andere mensen die eten, zodat ze zich niet eenzaam voelen. Destijds vond ik dat een treurig idee, maar na een dag of tien lunchen met Emma kon ik het goed begrijpen. Ik kreeg een enorm veilig gevoel van het idee dat er tijdens de lunch altijd iemand tegen me zou praten, terwijl ik niets terug hoefde te zeggen en ik mijn eenzijdige gesprekspartner uit kon

zetten wanneer het mij uitkwam.

(5) Ik had ook wel eens gelezen – en zelfs geschreven – over parasociale relaties. En nu was ik er ongemerkt zelf één aangegaan. De term ontstond toen sociologen in de jaren vijftig onderzoek deden naar de relatie tussen tv-persoonlijkheden en hun publiek. Door dagelijks of wekelijks naar dezelfde persoonlijkheden te kijken, ontwikkelden mensen de illusie dat ze hun tv-helden kenden. En daardoor wilden ze elke keer weer hetzelfde programma zien.

(6) Vandaag zijn we omringd door potentiële parasociale relaties: op zo'n beetje elk medium vechten vloggers, influencers en youtubers om onze eenzijdige affectie. Er wordt dan ook veel onderzoek gedaan naar de parasociale relaties die mensen aangaan met hun online idolen. Eén recente bevinding is dat mensen sneller geneigd zijn te gaan sporten als ze een parasociale relatie aangaan met een sport-influencer: een uurtje zweten met een digitale metgezel is leuker dan in je eentje, ook als diegene jou helemaal niet kent.

(7) Ook werd duidelijk dat angstig aangelegde mensen sneller parasociale relaties aangaan, wat de kans op bijvoorbeeld een YouTube-verslaving flink vergroot. En tijdens de coronalockdowns bloeiden er significant meer parasociale relaties op, ook dat blijkt uit onderzoek.

(8) "Ze voelen als mijn vriendinnen." Ik zat in een café met een programmaker, ter voorbereiding op een

85 avond over sociale media en de invloed daarvan. De programmamaker had het over moedervloggers. Sinds ze kinderen had, zei ze, was ze in beslag genomen door
 90 deze jonge vrouwen. Het begon onschuldig: af en toe even kijken hoe een andere moeder het ontbijt voor de kinderen maakte, de kinderkamer inrichtte, met haar vriend
 95 kibbelde over wie er moest oppassen. Maar op zeker moment moest de programmamaker altijd meteen naar de nieuwe video's van haar favoriete vloggers kijken. Ook als
 100 haar kinderen huilden, haar man om aandacht vroeg, het eten nog gekookt moest worden of de fles nog opgewarmd. "Het voelde als een soort ontsnapping. Alsof ik mijn
 105 hectische leven achter me kon laten, even kon verdwijnen in hun wereld", zo legde ze me uit.
 (9) Toen de pandemie ging liggen en werken op mijn studio weer
 110 mogelijk werd, merkte ik dat ik het lunchen met Emma enorm miste. Ineens moest ik me weer verhouden tot andere mensen aan een eettafel, weer meedoen met gezamenlijke boodschappen, weekendbeschouwingen aanhoren, geduldig wachten tot iedereen klaar was. Tijdens de lockdown was mijn leven
 115 ultiem productief. Het was werken, lunchen met Emma en weer doorwerken, zonder het oponthoud van sociaal wenselijk gedrag. Nu keek ik, terwijl ik mijn eten allang ophad, onrustig toe hoe studiegenoten
 120 één boterham smeerden, één een verhaal begonnen over een mislukte date.
 (10) Misschien had YouTube voor mij niet zozeer een probleem opgelost, maar eerder een probleem
 130 gecreëerd. Ik was het te prettig

gaan vinden om te lunchen met Emma en ervoer veel meer moeite om sociaal wenselijk gedrag te vertonen dan normaal.
 135 (11) In haar *Zelfverwoestingsboek* beschrijft Marian Donner de relatie tussen Theodore Twombly en zijn AI-systeem Samantha³⁾ uit de film
 140 *Her* als dystopisch toekomstscenario, waarin er "van de mens nog maar weinig over is". De wereld om hem heen verveelt Twombly totaal, schrijft Donner, omdat niets hem nog uitdaagt. "De apparaten weten wat hij wil. Het leven is
 145 frictieloos geworden. Zelfs de liefde is frictieloos geworden." Samantha is er altijd voor hem, ze is nooit chagrijnig, "er zijn geen hobbels of problemen, er is alleen maar
 150 positiviteit."
 (12) In zekere zin was Emma voor mij een frictieloze vorm van contact
 155 geworden. Ik wist precies hoelang haar filmpjes duurden en ik kon ze uitzetten zodra ik het wilde. Ik hoefde nooit te wachten tot ze haar boterham op had, of tot ze was
 160 uitgepraat. Net zoals YouTube voor de programmamaker een frictieloze vervanging werd van afspraken met echte vrienden: ze hoefde er geen oppas voor te regelen, en als haar
 165 kind riep, kon ze haar 'vriendin' gewoon uitzetten.
 (13) Kan het zijn dat vloggers de rol van onze vrienden aan het overnemen zijn? Terwijl om ons heen een
 170 samenleving wordt opgetrokken waarin we steeds meer elkaars concurrent moeten zijn, waarin we allemaal constant moeten presteren en meer van onszelf eisen, is er
 175 simpelweg minder tijd om bij elkaar thuis op de bank te ploffen en eens even te bespreken hoe het nou echt met ons gaat. En zijn er wel steeds

meer vloggers en influencers bij wie
180 je in een kort, overzichtelijk moment
dat gevoel van genegenheid kan
scoren in digitale, *on-demand*-
variant.⁴⁾

(14) Een paar weken geleden ging
185 Emma Chamberlain uit de lucht. Ik
had al een paar keer geïrriteerd
haar YouTube-pagina ververst, toen
Emma een podcast uploadde waar-
in ze vertelde dat ze een mentale
190 instorting had gehad.

(15) In een interview vertelde
Emma eens dat ze vaak doet alsof
haar 11 miljoen volgers met haar
samenwonen, “en dan is het net
195 alsof ik wel heel veel vrienden heb.”

(16) Volgers en gevolgden: ze
zitten allemaal vast in een para-
sociale relatie. De één kan alleen
maar kijken en luisteren, de ander
200 alleen maar praten, filmen en delen.
Ze ontmoeten elkaar nergens.

(17) Aan het einde van *Her* wordt
Theodore verlaten door zijn AI-
geliefde. “Theodore is te saai voor
205 Samantha”, schrijft Donner. “Hij
daagt haar niet meer uit.” Ze
vertrekt samen met andere bestu-
ringssystemen naar een volledig
digitale wereld. Volgens Donner
210 laat Theodore zien “wat er met een
mens gebeurt als alles om hem
heen gericht is op positiviteit en
gemak.” Met zo’n houding kun je
nooit duurzame relaties aangaan,
215 denkt Donner. Immers, “wat is
liefde anders dan frictie? Anders
dan misverstanden en onbegrip?”

(18) Tja, wat is liefde? Je hebt van
die suffe tekeningetjes die daar

220 antwoord op geven. “Liefde is...
samen groeien”, en dan twee
poppetjes erbij die gezapig een
plant water geven. In tijden van
digitalisering kun je ook zeggen:

225 “Liefde is... je favoriete vlog voor
iemand op pauze zetten.” Of:
“Liefde is... samen lunchen, zonder
scherm.” Maar misschien is liefde
ook: accepteren dat je vriend of
230 vriendin af en toe liever met een
vlogger afsprekt dan met jou. Dat
je partner soms even aan jullie
huishouden wil ontsnappen via een
YouTube-filmpje. Zolang de wereld
235 om ons heen het moeilijker maakt
om echte, duurzame relaties aan te
gaan, mogen we ons af en toe best
troosten met een vlog.

(19) Emma maakte gelukkig
240 onlangs haar rentree op YouTube.
Ze zette weer koffie, deed er hazel-
nootmelk bij, ging naar de super-
markt, at sushi – alles zwijgend dit
keer, zonder haar bekende sarcas-
245 tische gemompel. Hoewel ik blij was
dat ze een nieuwe video online had
gezet, voelde het toch raar om voor
mijn plezier en ontspanning te
kijken naar iemand die overduidelijk
250 mentaal niet in orde was. Moest ik
me zorgen maken om Emma?
Moest ik me schuldig voelen? You-
Tube afzetten?

(20) De titel van Emma’s video
255 vatte perfect samen wat we op dat
moment – dwars door onze digitale
parasociale relatie heen –
misschien wel tegelijk voelden.
“*It will be ok.*”⁵⁾

Doortje Smithuijsen, Trouw, 29 januari 2022

Doortje Smithuijsen is filosoof en journalist.

- noot 1 periode waarin het bezoeken van zowel mensen als voorzieningen ernstig was beperkt ter bestrijding van de coronapandemie
- noot 2 *What I do in a day at home*: Wat ik doe tijdens een dag thuis
- noot 3 AI-systeem: een systeem gebaseerd op kunstmatige intelligentie, waarbij machines over menselijke eigenschappen of vaardigheden beschikken
- noot 4 *on demand*: op bestelling
- noot 5 *It will be ok*: Het komt goed

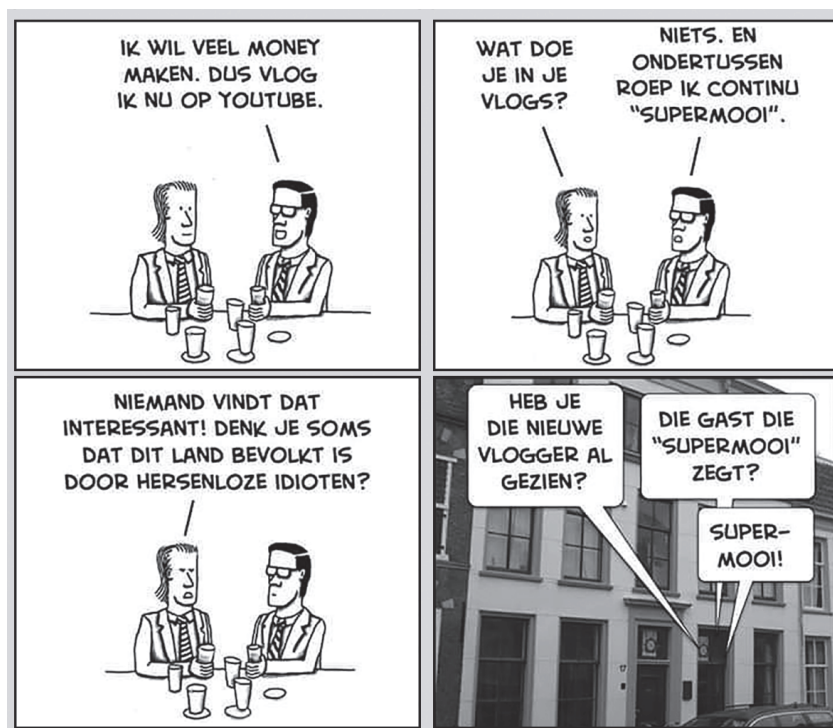
Tekstfragment 1

VRIEND

Je hebt iemand nodig,
 stil en oprecht,
 die als het erop aan komt
 voor je bidt of voor je vecht.
 Pas als je iemand hebt,
 die met je lacht en met je grient,
 dan pas kun je zeggen:
 'k heb een vriend.

Toon Hermans, Groot versjesboek, 2005

Afbeelding 1

Dirk van de Wiel, X-kanaal 'van 9 tot 5', 12 oktober 2019

Alinea 1 tot en met 4 bevat de beschrijving van een persoonlijke ervaring van de auteur.

- 1p 1 Welke vraag staat centraal in deze alinea's?
- A Hoe terecht zijn schaamtegevoelens voor het kijken naar vlogs?
 - B Waardoor komt het dat vlogs een negatief imago hebben?
 - C Waarom keken mensen tijdens de lockdown meer naar vlogs?
 - D Wat maakt het kijken naar vlogs zo aantrekkelijk?

Het voorvoegsel 'para' suggereert een verschil tussen parasociale relaties en 'reguliere' sociale relaties.

- 1p 2 Waarin verschillen parasociale relaties van reguliere sociale relaties, gelet op alinea 5 en 6?
- Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

"Er wordt dan ook veel onderzoek gedaan naar de parasociale relaties die mensen aangaan met hun online idolen." (regels 62-66)

Je wilt een samenvatting geven van de drie genoemde onderzoeksresultaten.

- 1p 3 Welke van de volgende informatie-elementen kun je het best kiezen voor je samenvatting?
- Noteer de nummers van de drie juiste elementen.
- 1 Angstige mensen gaan sneller parasociale relaties aan.
 - 2 Een parasociale relatie met een sport-influencer zorgt ervoor dat je eerder gaat sporten.
 - 3 Een parasociale relatie vergroot je kans op een YouTube-verslaving.
 - 4 Kijkers willen elke keer weer hetzelfde programma zien, ook als dat dagelijks is.
 - 5 Sporten met een onbekende digitale metgezel vinden mensen leuker dan alleen sporten.
 - 6 Tijdens de coronalockdowns bloeiden er meer parasociale relaties op.

In alinea 9 beschrijft de auteur van tekst 1 haar moeizame contact met collega's tijdens een lunchpauze. Die ervaring komt in alinea 9 in verschillende woorden versterkt tot uitdrukking, bijvoorbeeld in het woord "onrustig" (regel 124).

- 1p 4 In welke drie woorden uit het onderstaande rijtje komt die ervaring ook versterkt tot uitdrukking?
- Noteer de nummers van de drie juiste woorden.
- 1 "miste" (regel 111)
 - 2 "moest" (regel 112)
 - 3 "klaar" (regel 117)
 - 4 "oponthoud" (regel 121)
 - 5 "nóg" (2 keer in regels 124-125)
 - 6 "mislukte" (regel 127)

- “Misschien had YouTube voor mij niet zozeer een probleem opgelost, maar eerder een probleem gecreëerd.” (regels 128-131)
- 1p 5 Welk in alinea 1 tot en met 4 beschreven probleem was niet zozeer opgelost?
het probleem dat de auteur
- A aan haar hectische leven wilde ontsnappen
 - B een gebrek aan gezelschap ervoer
 - C moeite had met sociaal wenselijk gedrag
 - D moest thuiswerken vanwege de coronacrisis
- In alinea 11 wordt de term ‘frictieloos’ gebruikt.
- 1p 6 Citeer uit alinea 11 een zinsgedeelte dat kan dienen als definitie van deze term.
- De titel van tekst 1 is “Mijn ideale vriendin: de vlogger”.
- 1p 7 Welk bezwaar zal Marian Donner uit tekst 1 tegen een dergelijke vriendschap hebben, gelet op alinea 17?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- “Kan het zijn dat vloggers de rol van onze vrienden aan het overnemen zijn?” (regels 167-169)
- In alinea 16 tot en met 18 wordt een reden genoemd waarom dit **niet** erg zou zijn en een reden waarom **wel**.
- 2p 8 Vat beide redenen samen. Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet je antwoord daarachter. Gebruik voor je totale antwoord niet meer dan 30 woorden.
- Eenzijds is dit niet erg, want ... (1)
Anderzijds is dit wel erg, want ... (2)
- “De titel van Emma’s video vatte perfect samen wat we op dat moment – dwars door onze digitale parasociale relatie heen – misschien wel tegelijk voelden. “*It will be ok.*” (regels 254-259)
- 1p 9 Wat wil de auteur benadrukken met de toevoeging ‘dwars door onze digitale parasociale relatie heen’?
Hiermee wil de auteur benadrukken dat
- A het bijzonder zou zijn dat zij en Emma op hetzelfde moment hetzelfde gevoeld hadden, omdat er in een parasociale relatie normaal gesproken geen sprake is van echt contact.
 - B het mooi is dat ze toch een gevoel van genegenheid ervaart bij het kijken naar de filmpjes van Emma, ondanks de afstand die een digitale parasociale relatie nu eenmaal met zich brengt.
 - C het waarschijnlijk is dat haar digitale parasociale relatie met Emma zo goed is dat Emma in de gaten heeft dat zij als kijker meeleeft met de mentale problemen die naar voren komen in haar filmpjes.

De informatie in een tekst kan op verschillende manieren worden uitgewerkt.

- 2p 10 Welke drie van de onderstaande manieren worden gebruikt in tekst 1? Noteer de nummers van de drie juiste manieren.
- 1 aspecten van het onderwerp illustreren met persoonlijke verhalen
 - 2 feitelijke uitleg en achtergrondinformatie over het onderwerp verschaffen
 - 3 het centrale standpunt in de tekst beargumenteren
 - 4 personen of instanties die bij het onderwerp betrokken zijn bespotten
 - 5 persoonlijke reflecties en overwegingen geven ten aanzien van het onderwerp
 - 6 verschillende oplossingen aandragen ten aanzien van het onderwerp
- 2p 11 Welke zin geeft de hoofdgedachte van tekst 1 het best weer?
- A De populariteit van vloggers laat zien dat het steeds moeilijker is om duurzame relaties aan te gaan in een samenleving die draait om presteren.
 - B Digitale parasociale relaties worden vaak als negatief beschouwd, maar ze zijn juist een waardevolle aanvulling op bestaande relaties.
 - C Een digitale parasociale relatie lijkt ideaal vanwege het frictieloze contact, maar veroorzaakt meer problemen dan ze oplost.
 - D Hoewel digitale parasociale relaties troost en ontspanning bieden, beïnvloeden ze ons vermogen en onze bereidheid om duurzame relaties aan te gaan.

Hieronder staan zeven woord(groep)en die volgens tekst 1 ofwel bij parasociale relaties, ofwel bij duurzame relaties horen.

- 2p 12 Geef aan welke woord(groep)en bij welke soort relaties horen. Neem de woorden 'parasociaal' en 'duurzaam' over en noteer daarachter de juiste nummers.
- 1 echte vrienden
 - 2 eenzijdige affectie
 - 3 frictieloos
 - 4 idolen
 - 5 misverstanden en onbegrip
 - 6 ontmoeting
 - 7 uitdagend

Lees tekstfragment 1.

De titel van tekst 1 luidt "Mijn ideale vriendin: de vlogger".

- 1p 13 Leg uit waarom de vlogger uit tekst 1 volgens tekstfragment 1 **geen** ideale vriendin is.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Bekijk afbeelding 1.

In afbeelding 1 wordt de aandacht gevestigd op een paradox die ook in tekst 1 naar voren komt.

- 1p 14 Om welke paradox gaat het?
- A Juist saaie mensen willen zichzelf graag interessant voordoen met hun vlogs.
 - B Niet zozeer de vloggers, maar eigenlijk hun volgers zijn niet zo slim bezig.
 - C Succesvolle vloggers verdienen wel veel geld, maar zijn niet erg gelukkig.
 - D Vlogs zijn ondanks de ogenschijnlijk weinig interessante inhoud toch aantrekkelijk.

Deel 2 Tekst 2: *De gedachteloosheid van de Gorillas-fiets*

Intro en discussie

Flitsbezorgers rijden tegenwoordig door de stad om in een paar minuten boodschappen aan huis te leveren. Handig natuurlijk – of toch niet? In deze prikkelende tekst vraagt de auteur zich het volgende af. heeft steeds maar sneller en makkelijker maken van ons leven misschien ook een schaduwzijde? Wat verliezen we als alles frictieloos wordt? En zijn we eigenlijk nog wel bereid om moeite te doen?

Drie discussievragen

- 1) Maak jij wel eens gebruik van flitsbezorgdiensten? Waarom wel of niet?
- 2) Wat is volgens jou bij flitsbezorging het verschil tussen gemak en gemakzucht?
- 3) Denk je dat technologie ons leven beter maakt, of juist oppervlakkiger? Waarom? En wat zouden we er bij verliezen?

Woordkennis bij tekst 2

Dankzij je woordkennis weet je precies wat er in de tekst en in de vragen staat. Dat is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Bekijk daarom onderstaande woordenlijst goed. *Vooraf de gecursiveerde woorden komen vaak in examenteksten voor.* Zijn er veel woorden die je onbekend voorkomen? Dan is het handig om ze nu te leren. Je hebt tijdens het examen immers niet veel tijd om veel woorden op te zoeken in je woordenboek. *Achter in het boek vind je een overzicht van belangrijke woorden waarvan het goed is ze te kennen.*

alinea

de gedachteloosheid

het automatisch handelen zonder
nadenken

Deel 1 Tekst 1: *Mijn ideale vriendin: de vlogger*

Lezen in drie rondes

Je kunt je leesvaardigheid enorm verbeteren als je gaat lezen in drie rondes.

Begin niet direct een tekst woord voor woord te lezen. Pak liever eerst de grote lijn.

Lezen in drie rondes gaat als volgt:

- 1) lees eerst de titel en zoek in de inleiding het *onderwerp* van de tekst op: waarover heeft de schrijver het precies? Lees dan het slot van de tekst en opnieuw de titel en de inleiding en probeer de *hoofdgedachte* vast te stellen;
- 2) daarna komen per alinea de *hoofdzaken* aan de beurt,
- 3) en dan pas al de *details* in alle alinea's.

Als je wel direct woord voor woord gaat lezen, krijg je te veel bijzaken te verwerken.

Dat levert je geen goede kijk op het grote geheel op: het tekstonderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdzaken.

Wees actief tijdens het lezen in drie rondes. De bedoeling is vooral dat je meedenkt met de auteur. Geloof niet meteen wat deze beweert, blijf kritisch zijn ideeën volgen.

Voorkom in ieder geval dat je mechanisch of klakkeloos leest. Stel jezelf vragen bij het lezen, zoals: Wat wil dit voorbeeld duidelijk maken? Hoe bouwt de schrijver zijn tekst op? Wat is zijn argumentatie en is zijn conclusie terecht? Wat vind ik er zelf van?

Zo leer je bij de drie rondes hoe je lange(re) teksten aanpakt.

Waarom zou je gaan lezen in drie rondes? Lezen is langebaansport. Hoe meer je leest, hoe meer je weet. Je leert niet alleen voor een toetsje op school of voor het examen, maar ook voor je vervolgopleiding, je latere baan en heel je leven! Daar heb je immers een goede en grote leesvaardigheid voor nodig. Van deze methode pluk je je leven lang de vruchten, niet alleen op het examen.

Ronde 1: lees de titel, de inleiding en het slot

De *titel* maakt direct al duidelijk dat het tekstonderwerp iets met een vlogger is, maar waarom die vlogger een ideale vriendin is, moet nog duidelijk worden. Analyseer de *inleiding* grondig. Het duurt vrij lang voordat de schrijfster het begrip 'parasociale relatie' introduceert. De auteur onderzoekt en ervaart zelf hoe parasociale relaties met vloggers een gevoel van verbondenheid geven. Dat gebeurde bijvoorbeeld met Emma Chamberlain in tijden van digitale media en sociale isolatie. Tegelijkertijd kunnen deze relaties echte sociale interacties vervangen en daardoor problematisch worden.

Analyseer het *slot* grondig. In de slotalinea's wordt duidelijk dat de auteur beseft dat deze eenzijdige relaties troost kunnen bieden, maar ook tot vervreemding kunnen leiden.

Ronde 2: lees de eerste zin van elke alinea (eventueel ook de tweede en/of de laatste zin)

Zo vind je de *hoofdzaken*. Die hoofdzaken kun je het beste wat beknopt en vereenvoudigd noteren in de marge, ze onderstrepen of markeren. Probeer ze te onthouden. En kijk goed naar de opbouw van de tekst. Als je zo te werk gaat, krijg je een beknopt *informatie-overzicht* dat je helpt bij het goed begrijpen van de tekst. Voer je deze tweede ronde grondig uit, dan begrijp je deze tekst gegarandeerd sneller en veel beter.

Beknopt informatieoverzicht

Tussen haakjes staat het commentaar dat jijzelf zou kunnen geven bij het lezen in de tweede ronde.

Alinea 1: Ik weet niet meer precies wanneer Emma Chamberlain in mijn leven kwam, maar het moet ergens in de eerste coronalockdown zijn geweest. (Wie is die Emma?)

Alinea 2: De eerste Emma-video die ik bekeek, had de aantrekkelijke titel *What I do in a day 'at home'*. (Ja, thuis tijdens de coronalockdown ...)

Alinea 3: Het is lastig te omschrijven wat ik aantrof in haar filmpjes en nog lastiger om uit te leggen waarom ik steeds meer wilde zien. (De schrijfster beschrijft gevoelens zonder ze toe te lichten.)

Alinea 4: Ik heb ooit gelezen dat alleenstaande Koreanen tijdens het eten video's opzetten van andere mensen die eten, zodat ze zich niet eenzaam voelen. (Eenzame mensen kijken naar eenzame mensen. Bijzonder.)

Alinea 5: Ik had ook wel eens gelezen – en zelfs geschreven – over parasociale relaties. (Wat zijn dat? Even uitzoeken!) Door dagelijks of wekelijks naar dezelfde persoonlijkheden te kijken, ontwikkelden mensen de illusie dat ze hun tv-helden kenden. (Best een eenzijdige relatie, toch? Maar een relatie die maar van één kant komt, is dat wel echt een relatie? Een relatie is toch tweezijdig?)

Alinea 6: Vandaag zijn we omringd door potentiële parasociale relaties: op zo'n beetje elk medium vechten vloggers, influencers en YouTubers om onze eenzijdige affectie. ... Eén recente bevinding is dat mensen sneller geneigd zijn te gaan sporten als ze een parasociale relatie aangaan met een sport-influencer.

Alinea 7: Ook werd duidelijk dat angstig aangelegde mensen sneller parasociale relaties aangaan, wat de kans op bijvoorbeeld een YouTube-verslaving flink vergroot.

Alinea 8: 'Ze voelen als mijn vriendinnen.' (Zou de vlogger op haar beurt ook zo denken? Lange alinea en daarom ook deze zin:) 'Het voelde als een soort ontsnapping. Alsof ik mijn hectische leven achter me kon laten, even kon verdwijnen in hun wereld', zo legde ze me uit.

Alinea 9: Toen de pandemie ging liggen en werken op mijn studio weer mogelijk werd, merkte ik dat ik het lunchen met Emma enorm miste.

Alinea 10: Misschien had (die vlogger op) YouTube voor mij niet zozeer een probleem opgelost, maar eerder een probleem gecreëerd.

[Even een terugblik. Alinea's 1 t/m 3: de schrijfster vertelt wanneer ze kennismakte met Emma Chamberlain en waarom haar filmpjes haar bleven boeien. Alinea's 4 t/m 5: zij vergelijkt haar eigen kijkgedrag met verschijnselen als 'parasociale relaties' – nog steeds een persoonlijke reflectie. Alinea's 6 t/m 10: de schrijfster beschrijft hoe dat kijkgedrag tijdens en na de coronaperiode aanvoelde, inclusief het gemis van 'het lunchen met Emma'. Kortom: Alinea's 1 t/m 10 vormen samen het deel waarin de persoonlijke ervaring van de schrijfster met YouTube en met Emma Chamberlain centraal staat.]

Alinea 11: (Na de introductie van een boek en film noteert de auteur:) 'De apparaten weten wat hij wil. Het leven is frictieloos geworden. Zelfs de liefde is frictieloos geworden.' Samantha is er altijd voor hem, ze is nooit chagrijnig, 'er zijn geen hobbels of problemen, er is alleen maar positiviteit.' (Samantha lijkt wel een ideale vriendin ...)

[Vanaf alinea 11 verschuift de focus naar een meer beschouwende en analyserende toon, met verwijzingen naar een boek, film en bredere maatschappelijke items.]

Alinea 12: In zekere zin was Emma voor mij een frictieloze vorm van contact geworden. (Een ideale vriendin?)

[Nog een terugblik. Alinea's 11 t/m 12 horen bij elkaar. Je ziet een vergelijking met fictie. Ze legt een vergelijking met de film *Her* en noemt Emma een 'frictieloze vorm van contact'. Dat is een ideale, maar oppervlakkige relatie. Je leest over een symbolische duiding van haar ervaring.]

Alinea 13: Kan het zijn dat vloggers de rol van onze vrienden aan het overnemen zijn? ... En zijn er wel steeds meer vloggers en influencers bij wie je in een kort, overzichtelijk moment dat gevoel van genegenheid kan scoren in digitale, on-demand-variant.

Alinea 14: Een paar weken geleden ging Emma Chamberlain uit de lucht. (Wat is er aan de hand?)

Alinea 15: In een interview vertelde Emma eens dat ze vaak doet alsof haar 11 miljoen volgers met haar samenwonen, 'en dan is het net alsof ik wel heel veel vrienden heb'. (Beschouwt ze haar volgers echt als vrienden?)

Alinea 16: Volgers en gevolgden: ze zitten allemaal vast in een parasociale relatie. De één kan alleen maar kijken en luisteren, de ander alleen maar praten, filmen en delen. Ze ontmoeten elkaar nergens.

Alinea 17: (Er is kritiek op leven dat gericht is 'op positiviteit en gemak'. Dus zonder frictie.) 'wat is liefde anders dan frictie? Anders dan misverstanden en onbegrip?'

Alinea 18: Maar misschien is liefde ook: accepteren dat je vriend of vriendin af en toe liever met een vlogger afsprekt dan met jou. Dat je partner soms even aan jullie huis houden wil ontsnappen via een YouTube-filmpje. Zolang de wereld om ons heen het moeilijker maakt om echte, duurzame relaties aan te gaan, mogen we ons af en toe best troosten met een vlog.

[Een laatste terugblik. Alinea's 13 t/m 18: je leest een algemene beschouwing. Deze alinea's vormen een meer theoretisch en maatschappelijk deel. Emma stelt vragen over de rol van vloggers, bespreekt de gevolgen van het 'frictieloze leven'. En ze eindigt met een genuanceerde conclusie over digitale troost. De schrijfster geeft een beschouwing over liefde, technologie en relaties.]

Alinea 19: Emma maakte gelukkig onlangs haar rentree op YouTube. ... Hoewel ik blij was dat ze een nieuwe video online had gezet, voelde het toch raar om voor mijn plezier en ontspanning te kijken naar iemand die overduidelijk mentaal niet in orde was. Moest ik me zorgen maken om Emma? Moest ik me schuldig voelen? YouTube afzetten?

Alinea 20: De titel van Emma's video vatte perfect samen wat we op dat moment – dwars door onze digitale parasociale relatie heen – misschien wel tegelijk voelden. 'It will be ok.' (De schrijfster keert in het slot terug naar Emma Chamberlain, beschrijft haar gevoelens bij Emma's rentree en sluit af met een gezamenlijke emotie. Al met al een persoonlijk slot met emotionele afronding.)

Na een paar keer oefenen met de tweede ronde zeggen veel leerlingen dat ze echt een beter begrip van teksten krijgen en dat hierdoor ook hun leesgedrag verbetert. Probeer deze aanpak daarom te onthouden en toe te passen op elke lange tekst die je goed wilt lezen. Als je docent jullie in de tweede ronde stimuleert om al discussiërend goed na te denken over de tekst, dan is die aanpak extra effectief.

Ronde 3: lees nu alles studerend en analyserend (woord voor woord)

Per alinea heb je de hoofdzaak gevonden. Je kijkt in deze ronde naar wat de rest van de alinea erover zegt. Daarbij let je op:

(1) *Verbanden*. Verbanden herken je aan signaalwoorden. Neem bijvoorbeeld het verband oorzaak-gevolg. Dat verband komt een paar keer voor met de signaalwoorden ‘doordat’, ‘daardoor’, ‘omdat’, ‘zodat’, ‘als gevolg van’, ‘wat de kans vergroot’ en ‘blijkt uit onderzoek’. Let ook op het verband ‘tegenstelling’, met de signaalwoorden: ‘maar’, ‘echter’, ‘toch’, ‘hoewel’ en ‘terwijl’.

(2) *Structuur*. De tekst kent een persoonlijke én beschouwende structuur. De auteur verweeft haar persoonlijke ervaring met bredere reflecties en onderzoeksresultaten. De opbouw is cyclisch: van eerste kennismaking via verdieping en problematisering naar reflectie en terugkeer.

(3) *Standpunten*. Het hoofdstandpunt van de auteur is: parasociale relaties met vloggers kunnen troost bieden in een hectische samenleving, maar zijn geen duurzaam alternatief voor echte, wederkerige relaties. Er zijn ook standpunten van anderen, bijvoorbeeld: sociologen uit de jaren vijftig (alinea 5) die zeggen: Mensen ontwikkelen eenzijdige relaties met mediafiguren, die aanvoelen als echt. Of van onderzoekers van vandaag (alinea’s 6-7): Parasociale relaties beïnvloeden gedrag (zoals sporten). Mensen met een angstige aanleg zijn vatbaarder voor deze relaties. Tijdens de pandemie namen parasociale relaties sterk toe. De programmamaker (alinea 8) beweert: Moedervloggers gaven haar een gevoel van steun en ontsnapping. Ze ervoer het als vriendschap, maar ook als verslaving. Je komt ook Marian Donner tegen (alinea’s 11 en 17) die beweert: In een samenleving zonder frictie worden mensen passief en leeg. Liefde is frictie: onbegrip, misverstanden, uitdaging. Vervang je echte relaties door algoritmisch gemak, dan raak je jezelf kwijt. En tot slot Emma Chamberlain (alinea 15). Zij ervaart het zelf alsof ze 11 miljoen huisgenoten heeft, wat haar het gevoel geeft veel vrienden te hebben – een illusie. De auteur lijkt vooral de visie van Marian Donner te delen: echte relaties zijn complex en vergen moeite.

Je kunt concluderen dat deze tekst een persoonlijke beschouwing is waarin de auteur haar eigen parasociale relatie met een vlogger onderzoekt en deze verbindt aan bredere maatschappelijke trends. Ze beschrijft hoe zulke relaties kunnen ontstaan, en welk psychologisch en sociaal effect ze hebben. En ze beschrijft hoe ze zich verhouden tot ‘echte’ menselijke verbinding. De tekst is genuanceerd: kritisch, maar ook empathisch.

Voordat we over gaan naar de beantwoording van de vragen nog enkele opmerkingen.

Enkele opmerkingen vooraf:

- Het aantal punten dat je per vraag kunt verdienen, staat op je examen voor de kantlijn bij de vraag.
- In dit boek wordt steeds uitgelegd waarom het correcte antwoord goed is en waarom een bepaald antwoord fout is. Je hoeft straks op je examen niet steeds schriftelijk uit te leggen waarom je voor een antwoord kiest (behalve als erom gevraagd wordt natuurlijk).
- Bij meerkeuzevragen noteer je alleen de juiste hoofdletter, meer niet! In dit boek wordt het antwoord waarop die hoofdletter slaat wel vermeld, want dat is handiger voor de bespreking.
- Even een opmerking over het tellen van woorden in je antwoord. Soms mag je antwoord maar een beperkt aantal woorden hebben. Het is een algemeen geldende regel dat je de herhaalde woorden uit de vraag niet hoeft mee te tellen.

- Beantwoord de vragen in correct Nederlands. Bij je antwoord op een open vraag hoef je soms niet te antwoorden in een volledige zin. Dan wordt je antwoord niet grammaticaal beoordeeld, maar wel je spelling. Dus als je ‘hij word’ schrijft, heb je een spelfout. Een ‘open vraag’ is iedere vraagvorm die geen meerkeuzevraag is.
- Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin beoordeeld.
- Let op je spelling. Volg altijd de spelling van het Groene Boekje. Schrijf je woorden los die aaneengeschreven moeten worden, dan heb je een spelfout. En andersom ook. Let je ook op de koppeltekens?
TIP: Controleer naderhand de spelling in je antwoorden. Verbeter ook onjuiste formuleringen en foutief taalgebruik. Zo voorkom je dat je tot 4 punten verliest! Je kunt namelijk in totaal 4 punten verliezen: bij een of twee fouten 1 punt aftrek; bij drie of vier fouten 2 punten aftrek; bij vijf of zes fouten 3 punten aftrek en bij zeven of meer fouten 4 punten aftrek.
- Hoe zit het met verkeerd hoofdlettergebruik? Het ten onrechte schrijven van een kleine letter in plaats van een hoofdletter, bijvoorbeeld aan het begin van de zin, telt als één fout. Voor het omgekeerde – het ten onrechte schrijven van een hoofdletter in plaats van een kleine letter – geldt hetzelfde. Maar als je niet met een volledige zin hoeft te antwoorden, hoef je ook geen hoofdletter aan het begin van de zin te plaatsen.
- Wordt de interpunctie (het plaatsen van punten en komma’s, zeg maar) ook beoordeeld? Nee, in het Groene Boekje wordt de interpunctie namelijk niet behandeld. Dus als je per ongeluk een punt vergeet achter een zin, dan levert je dat geen fout op.

Antwoorden

1 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: De schrijfster maakt duidelijk dat vlogs haar aanspreken, want ze zijn eenvoudig, geven rust en voelen vertrouwd. De kern: ze legt uit wat de aantrekkingskracht van vlogs is. Kies daarom antwoord D.

- Het goede antwoord is:
- **D**, *Wat maakt het kijken naar vlogs zo aantrekkelijk?*
(Noteer bij meerkeuzevragen alleen de juiste hoofdletter.)

Niet A, want schaamte komt maar kort aan bod in de eerste alinea.

Niet B, want dit slechte imago wordt niet echt uitgelegd. Er wordt hoogstens genoemd dat het gênant voelt, maar de alinea’s analyseren het negatieve imago niet inhoudelijk.

Niet C, want er worden geen algemene uitspraken gedaan over mensen in het algemeen. Het gaat over de auteur zelf en haar persoonlijke ervaring.

TIP: Let op herhaling en maak onderscheid maken tussen hoofd- en bijzaken.

2 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Bij parasociale relaties kent de ander jou niet. Bij gewone relaties is er sprake van wederzijdse interactie. Het belangrijkste verschil is dat parasociale relaties eenzijdig zijn en reguliere relaties wederkerig.

- Het goede antwoord is één van de volgende:
- *Bij parasociale relaties ken je de ander/elkaar niet / kent de ander jou niet (echt, bij reguliere sociale relaties wel).*

- *Bij parasociale relaties is het een illusie dat je de ander (echt) kent (, bij reguliere sociale relaties ken je de ander echt).*
- *Bij parasociale relaties is er sprake van eenzijdige affectie (, bij reguliere sociale relaties niet).* Ook goed is: 'Parasociale relaties zijn eenzijdig.'
- *Bij parasociale relaties is er geen echt contact (, bij reguliere sociale relaties wel).* Ook goed is: 'Bij parasociale relaties is er geen contact met een ander' / ... is er geen sprake van interactie'.

Opmerking: Wat tussen haakjes staat, mag je weglaten. Je kunt ook antwoorden vanuit het perspectief van reguliere sociale relaties, bijvoorbeeld: 'Bij reguliere sociale relaties is er wel sprake van interactie (, bij parasociale relaties niet).'

Niet goed is: 'Parasociale relaties zijn anders dan gewone relaties.' Dit antwoord zegt niets concreets over parasociale relaties, is te vaag en herhaalt bovendien de vraag.

En: 'In parasociale relaties praten mensen online.' Het gaat erom dat hier juist geen echte communicatie over en weer is.

3 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Deze vraag verwijst naar regels 62-66 in alinea 6. Belangrijk is dat alinea 5 ook nodig is om 'parasociale relaties' te begrijpen. Noteer drie concrete onderzoeksresultaten over parasociale relaties uit alinea's 5 en 6 (regels 62-78). Let op de signaalwoorden 'bevinding' (r. 66) , 'ook' (r. 74) en 'en' (r. 78).

Dit zijn drie concrete onderzoeksresultaten:

- a) Mensen gaan sneller sporten als ze een parasociale relatie hebben met een sport-influencer (regels 67-70) → nummer 2.
 - b) Angstige mensen gaan eerder zo'n relatie aan → nummer 1.
 - c) Tijdens de coronalockdowns kwamen deze relaties vaker voor → nummer 6.
- Het goede antwoord is:
- (nummer) 1, 2, 6.

Nummer 3 is fout, want dit is slechts een gevolg van 1. Angstige mensen voelen zich sneller verbonden met een online persoon (bijvoorbeeld een YouTuber).

Dat vergroot de kans dat ze veel tijd op YouTube doorbrengen met kans op verslaving.

In het onderzoek staat ook niet de YouTube-verslaving centraal. Ook 4 en 5 zijn fout, want hierin staan niet de parasociale relaties centraal.

Opmerking: Je scoort alleen een punt als je alle drie de onderzoeksresultaten juist noteert.

4 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Kies uit de lijst drie woorden of uitdrukkingen die net als 'onrustig' een gevoel van spanning, mislukking of ongemak weergeven. Na het woord 'onrustig' (r. 124) vind je al snel het woord 'nóg' (r. 124-125) (twee keer dus; nummer 5). Het woord 'mislukte' in 'een mislukte date' (r. 126-127) maakte haar niet onrustig; al weer een verhaal erover. Nu moet je teruglezen om nog twee woorden te kunnen kiezen uit de nummers 1 t/m 4. Wat drukt ook het gevoel van spanning, mislukking of ongemak uit? In regel 112 staat dat ze zich weer moest (nummer 2) verhouden tot andere mensen. Dit 'moest' duidt op innerlijke of sociale druk. Ze heeft ook last van 'het oponthoud van sociaal wenselijk gedrag' (r. 121-122), Kies 'oponthoud' (nummer 4).

- Het goede antwoord is:

→ (nummer) 2, 4, 5.

Opmerking: Je krijgt alleen een punt als alle drie de woorden juist zijn.

5 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Welk probleem bleef voor de ik-figuur onopgelost? Eenzaamheid of gebrek aan gezelschap: YouTube gaf tijdelijk een gevoel van gezelschap, maar geen echte sociale interactie. YouTube maskeert het probleem, maar lost het niet op.

- Het goede antwoord is:

Het probleem dat de auteur ...

→ **B**, *een gebrek aan gezelschap ervoer* (Noteer weer alleen de juiste hoofdletter.)

Niet A, want ze verveelde zich juist en zocht afleiding. Ze zat niet in een hectisch leven, maar had een lege lunchpauze.

Niet C, want dit komt helemaal niet aan bod in alinea's 1-4. Ze geeft geen enkele aanwijzing dat ze sociale omgang moeilijk vindt vanwege normen of verwachtingen.

Niet D, want hoewel dit waar is (zie alinea 1), is het geen probleem dat 'niet zozeer opgelost' werd. Dit is niet het probleem waar de zin over gaat. Het gaat om het gevoelsprobleem van eenzaamheid, niet om een logistiek probleem.

6 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Leg uit wat 'frictieloos' betekent en citeer een zinsgedeelte dat dit laat zien.

Betekenis: zonder wrijving of weerstand, dus zonder conflicten of ongemakken.

Zinsgedeelte (voorbeeld): 'er zijn geen hobbels of problemen' (of: 'alleen maar positiviteit'). Alles verloopt té gladjes; geen confrontatie of tegenslag.

Let op deze zin: 'Samantha is er altijd voor hem, ze is nooit chagrijnig; er zijn geen hobbels of problemen, er is alleen maar positiviteit.' (Positiviteit is hier negatief bedoeld, want de schrijfster vindt frictie wel belangrijk.)

Kies voor een zinsgedeelte en niet voor een complete zin en vermeld de regelnummers.

- Het goede antwoord is een van de volgende:

→ '(omdat) niets hem nog uitdaagt' (regels 144-145).

→ '(er zijn) geen hobbels of problemen' (er is alleen maar positiviteit)' (regels 150-152).

→ '(er is) alleen maar positiviteit' (regels 151-152).

Fout is: 'Ze is nooit chagrijnig.', want dit is een hele zin, geen zinsgedeelte.

7 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Wat vindt Marian Donner van een vriendschap met een vlogger? In alinea 17

zegt Donner dat Theodore niet in staat is duurzame relaties aan te gaan, omdat alles om hem heen gericht is op positiviteit en gemak. Daar zit haar bezwaar: een vriendschap wordt oppervlakkig als die alleen draait om positiviteit (zoals bij een vlogger) en zo echte verbinding in de weg staat. Marian Donner zal dus bezwaar hebben tegen een vriendschap met een vlogger. Omdat zo'n relatie volgens haar te gemakkelijk en frictieloos is.

- Het goede antwoord is een van de volgende:

→ *Er is geen echte (of: duurzame) relatie.*

Of: 'Deze (of: Het) geeft te weinig (of geen) frictie.'

→ *Deze (of: Het) is te veel gericht op positiviteit (of: gemak).*

Of: '... daagt niet uit / is te saai.'

→ *Je kunt geen duurzame relatie aangaan (als je alleen positiviteit en gemak ervaart).*

→ *Een echte vriendschap bevat misverstanden en onbegrip en dat is hier niet het geval.*

Fout is een antwoord zoals: 'Een echte vriendschap bevat misverstanden en onbegrip.'

Dit is te algemeen en te vaag en het geeft het bezwaar van Donner niet duidelijk weer.

Opmerking: Wat tussen haakjes staat, mag je weglaten. Controleer ook je spelling.

8 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Noem de positieve én de negatieve kant van parasociale relaties met vloggers (alinea's 16-18). Positief: vlogs kunnen troost bieden (alinea 18). Negatief: zulke relaties missen frictie en diepgang, je leert er niets over echte verbondenheid (alinea 17).

- Het goede antwoord is (1 punt per goed onderdeel):
Enerzijds is dit niet erg, want ...
→ (1) *het biedt troost/ontsnapping/afleiding (via een YouTube-filmpje)*. Of: 'in tijden van digitalisering moet je accepteren dat iemand liever met een vlogger afspreekt.'
Anderzijds is dit wel erg, want ...
→ (2) *er is geen sprake van een duurzame relatie*. Of: 'er is geen sprake van echte ontmoeting' / 'het levert geen echt contact op' / 'dan wordt het steeds moeilijker om duurzame relaties aan te gaan'.

Niet goed bij 1 is: 'Dan ontwikkel je een houding die alleen gericht is op positiviteit en gemak.' Niet goed bij 2: 'de wereld om ons heen maakt het moeilijker om echte, duurzame relaties aan te gaan.'

Opmerking: Een '/' geeft een keuzemogelijkheid aan: de betreffende opties zijn (even) goed.

9 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Wat is een parasociale relatie? Dat is een eenzijdige relatie, waarbij de kijker zich verbonden voelt met iemand die hem of haar niet persoonlijk kent. De auteur benadrukt dat het bijzonder is dat de boodschap van de vlogger (Emma) toch echt en troostend voelde, ondanks de afstand. De parasociale relatie heeft immers geen echte wederkerigheid. Daarom is het zo bijzonder dat ze op hetzelfde moment hetzelfde gevoel hadden. Kies antwoord A, want de nadruk ligt op het idee dat er toch iets gedeeld werd. Er lijkt alleen maar echte verbondenheid te zijn, ondanks het gebrek aan echt contact.

- Het goede antwoord is:
→ **A**, *het bijzonder zou zijn dat zij en Emma op hetzelfde moment hetzelfde gevoel hadden, omdat er in een parasociale relatie normaal gesproken geen sprake is van echt contact*.

Niet B, want dat is te vaag en oppervlakkig. Het gaat hier niet om genegenheid, maar om een bijzondere vorm van gedeeld gevoel ondanks de eenzijdigheid van de relatie.

Niet C, want dit antwoord suggereert dat Emma weet dat de auteur meeleeft. Dat is onjuist. In een parasociale relatie weet de 'beroemdheid' (Emma) juist niets van het bestaan van de ander. Het antwoord gaat dus volledig voorbij aan de kern van het begrip parasociaal.

10 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Hoe heeft de auteur de informatie verder uitgewerkt? De schrijfster geeft hier voorbeelden met persoonlijke verhalen, bijvoorbeeld in alinea 4. Kies dus 1.

De schrijfster geeft ook achtergrondinformatie over het onderwerp. (Dat is algemene kennis die je nodig hebt om het onderwerp van de tekst te kunnen begrijpen.) Zij geeft bijvoorbeeld informatie om parasociale relaties uit te leggen. Kies dus 2.

Je leest in alinea's 9 en 10 over de persoonlijke reflecties van de schrijfster. Kies dus 5.

- Het goede antwoord is:
→ (nummer) 1, 2, 5.

3 is fout, want de schrijfster noemt geen argumenten voor haar centrale standpunt; 4 is fout, want de schrijfster bespot geen personen of instanties; 6 is fout, want de schrijfster komt niet met diverse voorstellen voor parasociale relaties of voor de YouTube-verslaving. Punten: Bij drie goed 2 punten, bij twee goed 1 punt, bij minder dan twee goed geen punten.

11 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Waar gaat deze tekst over? Dan vind je het tekstonderwerp: parasociale relaties met vloggers. Vraag je vervolgens af: wat wil de schrijfster de lezer daarover duidelijk maken, en wat vindt ze ervan? De tekst is gebaseerd op twee gedachtes: 1) De schrijfster onderzoekt en ervaart zelf hoe parasociale relaties met vloggers in tijden van digitale media en sociale isolatie een gevoel van verbondenheid kunnen geven. 2) Die parasociale relaties kunnen echter ook echte sociale interacties vervangen en zo problematisch worden. Deze twee gedachtes moeten we samenvoegen tot één hoofdgedachte.

De tekst eindigt met het inzicht dat we ons af en toe misschien best mogen laten troosten door een vlogger, maar de onderliggende zorg blijft. Het gemak en comfort van parasociale relaties ondermijnen volgens haar onze bereidheid én ons vermogen om echte relaties aan te gaan. Dat maakt antwoord D het meest volledig en genuanceerd.

- Het goede antwoord is:

→ **D**, *Hoewel digitale parasociale relaties troost en ontspanning bieden, beïnvloeden ze ons vermogen en onze bereidheid om duurzame relaties aan te gaan.*

Niet A, want dit antwoord suggereert dat de tekst een analyse van de samenleving geeft, terwijl het in feite veel meer over het persoonlijke perspectief van de schrijfster gaat. Bovendien geeft dit antwoord te weinig informatie over de aantrekkingskracht en het gemak van parasociale relaties.

Niet B, want dit antwoord is te positief en te optimistisch, terwijl de tekst een meer kritische en ambivalente toon heeft. Hier ontbreekt de weergave van de zorg en twijfel uit de tekst.

Niet C, want hoewel het woord ‘frictieloos’ dit antwoord aantrekkelijk maakt, is dit antwoord te negatief en te zwart-wit. Er is in de tekst juist sprake van dubbelheid: parasociale relaties bieden troost, maar brengen ook risico’s met zich mee.

TIP: Onthoud de definitie van de hoofdgedachte. De hoofdgedachte van een tekst is geen samenvatting, maar de belangrijkste boodschap die de schrijver over het onderwerp wil overbrengen in één kernzin. Het is wat de auteur duidelijk wil maken over het onderwerp, dus niet alleen waar het over gaat (het onderwerp zelf), maar wat voor hem het belangrijkste is en wat hij erover zegt of ervan vindt.

12 *Maximaal 2 punten*

Aanpak: Dit is een sorteervraag. Je verdeelt deze zeven woord(groep)en in twee groepen: ‘parasociaal’ en ‘duurzaam’. Parasociaal betekent hier: de kijker voelt zich verbonden met de ander, maar die ander kent de kijker niet (echt). Denk aan een vlogger of idool. Kenmerkend voor parasociaal zijn de nummers 2 (je bent fan, maar het is een eenzijdige band), 3 (je hoeft niet met die persoon te praten en dat is makkelijk (frictieloos)), en 4 (het gaat vaak over idolen met vele volgers).

Duurzaam betekent hier: echte relaties die lang meegaan. Kenmerkend voor duurzaam zijn de nummers 1 (het draait om echte vriendschappen), 5 (soms heb je ruzie of misverstanden, maar je praat het uit); 6 (je ziet elkaar in het echt (= ontmoeting)), en 7 (je leert van elkaar, dus de relatie is uitdagend).

- Het goede antwoord is:

→ *parasociaal*: 2, 3, 4.

→ *duurzaam*: 1, 5, 6, 7.

Punten: Bij zeven woord(groep)en goed 2 punten, bij zes of vijf goed 1 punt, bij minder dan vijf goed geen punten. Meer informatie over sorteren vind je in Theorie 6, paragraaf 5.

13 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Waarom is de vlogger geen echte vriendin (volgens tekst en gedicht)?

De vlogger kent jou niet echt, dus ze zal niet voor je vechten of huilen samen met jou. In het gedicht staat dat een echte vriend je kent, je steunt in moeilijke tijden en met je huilt. De vlogger uit tekst 1 doet dat niet: zij weet niet eens wie jij bent.

- Het goede antwoord is een van de volgende twee:
 - *De vlogger is geen persoon die voor je bidt/vecht.*
Of: '... die met je lacht en (met je) grient.'
 - *De vlogger is geen persoon die er (altijd) voor je is.*
Of: 'De vlogger kent jou niet / kan niet met je meeleven.'

Opmerking: Controleer ook je spelling en grammatica.

14 *Maximaal 1 punt*

Aanpak: Wat is de paradox over vlogs? (Een paradox is een uitspraak die eerst vreemd of tegenstrijdig lijkt, maar toch wel klopt, zeker als je er goed over nadenkt.) In tekst 1 wordt uitgelegd dat vlogs vaak gaan over alledaagse dingen, zoals eten, wandelen en gevoelens. Toch vinden miljoenen mensen dat boeiend en kijken ze er dagelijks naar, terwijl het weinig voorstelt. Dat lijkt tegenstrijdig en maakt dat het een paradox is.

- Het goede antwoord is:
 - **D**, *Vlogs zijn ondanks de ogenschijnlijk weinig interessante inhoud toch aantrekkelijk.*

Uitleg: In antwoord D zijn vloggers niet expliciet aanwezig, maar wel hun vlogs. Ook lijken de volgers afwezig, maar ze zijn impliciet te vinden bij het woord 'aantrekkelijk'. Vlogs zijn aantrekkelijk voor volgers. Zelfs als de inhoud niet bijster interessant is: iets oppervlakkigs (van de vlogger) heeft een grote aantrekkingskracht (voor de volgers).

Het gaat om de band tussen volgers en vlogger.

Niet A, want dit is geen paradox, wel een waardeoordeel. Er zit geen duidelijke tegenstelling in die bij nader inzien toch waar blijkt te zijn.

Niet B, want slim bezig zijn is niet de kern van de boodschap van de schrijfster. Ook dit is een mening of kritiek, maar geen paradox. Het is niet een onverwachte tegenstelling die logisch blijkt te zijn.

Niet C, want dit zou een paradox kunnen lijken, maar in tekst 1 komt deze tegenstelling niet voor. De tekst gaat niet over het geluk van de vlogger, maar over de band tussen vlogger en volger.

Deel 2 Tekst 2: *De gedachteloosheid van de Gorillas-fiets*

Je kunt je leesvaardigheid sterk verbeteren door te lezen in drie rondes. Kijk voor de uitleg bij tekst 1. Voer nu **de eerste en tweede ronde** uit. Lees actief en met een 'open mind'.

Ronde 1: lees de titel, de inleiding en het slot

Wat maakt de titel duidelijk? De titel zet meteen de toon door het woord 'gedachteloosheid'. Er is iets zorgwekkends aan het gemak en het tempo waarmee flitsbezorgers (zoals Gorillas) opereren. Door 'de Gorillas-fiets' als metafoor te gebruiken, verwijst de titel niet alleen naar het vervoermiddel, maar ook naar het hele verschijnsel flitsbezorging.

Typische examenwoorden en -begrippen

In dit examen komen typische examenwoorden voor, waarvan het goed is dat je weet wat ze betekenen. De meeste ken je vast wel. Wat betekenen ze?

TIP: Noteer de woorden en begrippen die je nog niet zo goed kent en leer ze.

Bespreek ze met zijn tweeën of in een groepje van vier. Overhoor elkaar daarna en geef ook andere voorbeelden.

1	aantonen	23	paradox
2	achtergrondinformatie	24	pleiten voor iets
3	afleiden uit	25	principe
4	argument	26	reden
5	aspect	27	redenering
6	benaming	28	reflectie
7	bezwaar	29	samenvatting
8	centraal standpunt	30	scenario
9	citeren	31	suggereren
10	genueanceerd	32	tegenspreken
11	hoofdgedachte	33	toevoeging
12	houding van de auteur	34	uitdrukking
13	iets uitleggen	35	uitwerking
14	illustreeren	36	verklaring
15	informatie-element	37	verkort citeren
16	inleiding	38	verwijt
17	kopje	39	volledige zin
18	kritiek	40	voorwaarde
19	kritisch	41	woordgroep
20	neiging	42	woordkeuze
21	nuancering	43	zelfreflectie
22	oorzaak	44	zinsgedeelte

Foutenanalyse eindexamen havo 2025

Bereken nu je cijfer en kijk wat nog beter kan.

Welke vragen heb je goed (+), welke fout (-)? Zie ook de uitleg op pagina 143-144.

vraag	+/-	theorie	kernwoorden van de vraag
1 (meerkeuzevraag)		1	centrale vraag begin tekst
2 (open vraag)		3	verband: vergelijking en verschillen
3 (kort antwoord)		5	samenvatting van onderzoeksresultaten
4 (kort antwoord)		1	identificatie versterking van ervaring
5 (meerkeuzevraag)		1	identificatie probleem
6 (citaatvraag)		1	definitie van frictieloos
7 (open vraag)		4	afleiden bezwaar / tegenargument
8 (samenvattingsvraag)		3, 5	redenen: niet erg / wel erg
9 (meerkeuzevraag)		1	effect van iets / conclusie
10 (kort antwoord)		3	uitwerking van informatie
11 (meerkeuzevraag)		1	hoofdgedachte
12 (sorteervraag)		1	kenmerken indeling in groepen
13 (open vraag)		3	uitleggen waarom: reden / verklaring
14 (meerkeuzevraag)		1	paradox
15 (citaatvraag)		1	betekenis van woorden
16 (open vraag)		3	beschrijven verschil van mening: tegenstelling
17 (meerkeuzevraag)		1, 3	identificatie kenmerk auteur
18 (citaatvraag)		3	verband: reden / verklaring
19 (citaatvraag)		1, 3	betekenis / verband: vergelijking
20 (open vraag)		3	verband: reden / verklaring
21 (aanvulvraag)		3	verband: voorwaarde
22 (aanvulvraag)		1	betekenis uitspraak
23 (open vraag)		4	verwijt; tegenargument gemakzucht
24 (meerkeuzevraag)		1	identificatie houding auteur
25 (samenvattingsvraag en combinatievraag)		1, 3, 5, 6	frictie uitleggen verband: reden / oorzaak
26 (combinatievraag)		1, 4, 6	identificatie voordeel: argument
27 (scenariovraag)		1, 6	kopjes, indeling van de tekst
28 (scenariovraag)		1, 6	kopjes, indeling van de tekst
29 (scenariovraag)		1, 6	identificatie houding auteur / woordkeuze
30 (meerkeuzevraag)		1	inhoud van de kritiek / woordkeuze

31 (meerkeuzevraag)		3	verband: tegenstelling / woordkeuze
32 (samenvattingsvraag en scenariovraag)		5, 6	verwijt: taalgebruik / woordkeuze
33 (scenariovraag)		1, 6	identificatie kritiek plus nuancerings
34 (meerkeuzevraag en scenariovraag)		1, 4, 6	doel van de redenering
35 (meerkeuzevraag en scenariovraag)		1, 6	het centrale standpunt
36 (meerkeuzevraag en scenariovraag)		3, 6	verband: overeenkomst cartoon en zin uit bron
37 (citaatvraag, scenariovraag en combinatievraag)		1, 6	taalgebruik / woordkeuze
38 (scenariovraag en combinatievraag)		1, 3, 6	beschrijving fenomeen / verband: vergelijking
39 (citaatvraag, scenariovraag en combinatievraag)		4, 6	weerlegging, tegenargument
40 (scenariovraag en combinatievraag)		3, 6	verband: voorwaarden
41 (scenariovraag en combinatievraag)		4, 6	identificatie argumenten voor en tegen
42 (scenariovraag en combinatievraag)		4, 6	identificatie standpunt en argument

Plan van aanpak

Welk type vraag heb jij vaak fout? Misschien heb je veel fouten in de meerkeuzevragen of in de open vragen? Of heb je moeite met het kiezen uit en afwegen van verschillende antwoorden? Of met het correct formuleren van je antwoord? Zoek dat met behulp van deze foutenanalyse op. Bestudeer de desbetreffende (stukjes van de) theorie opnieuw. Vraag je docent(e) desnoods om extra uitleg.

In de scoresleutel achter in het boek kun je je cijfer voor dit examen aflezen.

Over dit examen

Uit een enquête (Quick scan) onder docenten naar de moeilijkheid van dit examen blijkt:

4,3% vindt dit examen te moeilijk;

28,8% vindt dit examen moeilijk;

57,1% vindt dit examen precies goed;

8,7% vindt het gemakkelijk;

1,1% vindt het te gemakkelijk.

Wat kun je (nog niet zo) goed bij het maken van examens?

Wat vind je nog moeilijk bij het examen Nederlands? Bij het lezen en begrijpen van een examentekst? Bij het beantwoorden van vragen? Bij het maken van een samenvattingsvraag? Bekijk onderstaande 15 punten en kruis aan.	Dit kan ik goed.	Dit kan ik nog niet zo goed.
1) Het goed lezen en begrijpen / het analyseren van een examentekst. (Moeilijke woorden begrijpen. Verbanden vinden en begrijpen. Verwijswoorden. Formuleringen. Lezen in drie rondes. Andere zaken, nl.:)		
2) Het vaststellen van de tekstsoort. (Betoog. Beschouwing. Uiteenzetting. Andere zaken, nl.:)		
3) Het opzoeken van de hoofdvraag / hoofdgedachte.		
4) Het vaststellen van het onderwerp van alinea / fragment / tekst.		
5) Het verdelen van de tekst in opeenvolgende fragmenten.		
6) Open vragen beantwoorden. (Antwoorden formuleren. Andere zaken, nl.:)		
7) Meerkeuzevragen beantwoorden.		
8) Vragen goed analyseren en weten hoe het antwoord eruit moet zien.		
9) De argumentatie en redenering.		
10) De toon van de tekst door hebben: ironie, sarcasme, grappig bedoeld of niet. (Woordkeus. Andere zaken, nl.:)		
11) Het maken van een samenvattingsvraag. (Aanwijzingen gebruiken. Wat er wel in moet en wat niet. Andere zaken, nl.:)		
12) Spelling bij open en samenvattingsvragen verbeteren.		
13) Formulering bij open en samenvattingsvragen verbeteren.		
14) Concentratie tijdens het examen. (Tijdens het lezen. Tijdens het beantwoorden van de vragen. Andere zaken, nl.:)		
15) Een goed woordenboek uitkiezen.		
16) Het woordenboek effectief en efficiënt gebruiken. (Bang om veel tijd te verliezen met het opzoeken. Bang om de verkeerde betekenis te kiezen. Andere zaken, nl.:)		

Overleg met medeleerlingen en je docent(e) over deze punten.

Wat is het probleem precies? Wat is er moeilijk aan? Hoe kun je het oplossen?

Welke tips geven je medeleerlingen en je docent(e)? Welke tips kun je zelf geven?

Woordkennis

Op het examen mag je een verklarend woordenboek gebruiken, maar hoe meer woorden je kent, hoe minder je op hoeft te zoeken. Een goed begrip van de tekst begint namelijk bij de basis: de woorden. Zij zijn de bouwstenen van de tekst.

Onderstaande lijst bevat woorden die vaak in (examen)teksten voorkomen. Door ze te leren vergroot je je woordenschat en heb je op je examen straks meer kostbare tijd voor het maken van de vragen. De lijst is samengeteld aan de hand van recente havo-examens. Veel woorden zul je dus al (her)kennen.

Tip: Als je twijfelt aan de betekenis van een woord, zoek er dan voorbeeldzinnen bij in een goed woordenboek. Een bruikbaar digitaal woordenboek vind je op: www.encyclo.nl

A

aanleiding	een mooie actuele gelegenheid, van een gelegenheid gebruik maken
aanspraak maken op iets	het recht hebben iets te bezitten, het genot ervan te hebben
aanwijzingen	tips, inlichtingen over hoe je moet handelen
absurd	strijdig met de rede, de logica; met de dwaasheid gekroond, toppunt van dwaasheid
achtergrond	herkomst; wat iemand vroeger gedaan of geleerd heeft, zijn verleden; oorzaak
actueel	van direct belang
adequaat	geschikt, in overeenstemming met het voorbeeld of de normen
afdoend	volkomen berekend om datgene te veroorzaken, te bereiken wat men beoogt; compleet goed
afdoende bewijs	beslissend, overtuigend bewijs
afweging	overwegen welke optie het beste is
agressie	aanval of bedreiging met geweld, gevoelens van woede
agressieve man	man die geweld gebruikt of wil gebruiken
alternatief	andere mogelijkheid of oplossing dan de gewone
alternatieve analyse	een andere ontleding in onderdelen om de dingen beter te beschouwen
ambitie	aspiratie, eerezucht; het streven hogerop te komen, meer aanzien te krijgen; doel, iets wat je wilt bereiken
ambitieuze	grootse, eerezuchtige, ijverige
associaties	onbewust, onwillekeurig verbonden gedachten
associëren	in gedachten dingen met elkaar in verband brengen of koppelen, het onbewust verbinden van de ene gedachte met de andere
aspect	element of kant van een zaak
authentiek	echt, onvervalst, waarachtig, oorspronkelijk en daardoor betrouwbaar
autonomie	onafhankelijkheid, zelfstandigheid

autoriteit	gezag, iemand met erkend gezag, die zich niet hoeft te verantwoorden
autoriteiten	overheid, mensen met gezag en invloed
aversie	de afkeer, het gevoel dat je iets heel vervelend vindt
B	
bagatelliseren	iets relativiseren, iets als een kleinigheidje afdoen, als iets van weinig waarde beschouwen
behelzen	inhouden
bepreien	met argumenten pleiten voor iets, iets propageren
branche	bedrijfstak, afdeling van industrie, handel enz.
betuttelen	bemoederen, bevoogden, allerlei vergaande regels voorschrijven
bevinding(en)	uitkomst van het onderzoek of waarneming, conclusie
bureaucratie	de ambtelijke molen, situatie waarin alles volgens de regels en met papieren/formulieren geregeld wordt
burn-out	afgebrand, opgebrand, overspannen zijn
C	
catastrofe	ramp
causaal verband	oorzakelijk verband, redengevend verband
claimen	eisen, opeisen
cliché	te veel gebruikte en daardoor afgezaagde uitdrukking, gemeenplaats, iets wat al heel vaak gezegd is en niet origineel is
clichématig	weinig origineel, afgezaagd, tot vervelens toe gebruikt en daardoor overbekend
collectieve crisis	crisis die ons allemaal treft
compensatie	het goed maken van schade of verlies
compenseren	vergoeden
complexiteit	ingewikkeldheid
concreet (bijv. in geval van maatregelen)	duidelijk en bepaald, welomschreven
confrontatie	botsing, aanvaring, tegenover vreemde feiten komen te staan
consensus	situatie dat we samen dezelfde mening hebben, een gelijke visie hebben of gelijk gestemd zijn; gedeelde opvattingen hebbend
consequenties	gevolgen
context	zinsverband
contrast	opvallende tegenstelling
constateren	vaststellen, als feit noemen of aanwijzen
corruptie	bedrog door oneerlijkheid, omkoping
criminaliteit	het begaan van misdaden
criteria	maatstaven, beoordelingsregels
criterium	norm bij een beoordeling
cruciale aanwijzing	doorslaggevende, beslissende hint of tip
cultuur	kunst en wetenschap, geheel van voortbrengselen van een gemeenschap

Scoresleutels (vervolg)

Om het eindcijfer te bepalen zoek je je score op in de kolom 'punten'.
Je cijfer lees je vervolgens af in de kolom van het betreffende examen.

punten	2025 I	2025 II	punten	2025 I	2025 II	punten	2025 I	2025 II
63	–	–	37	7,1	7,2	11	3	3,3
62	–	–	36	7	7	10	2,8	3,2
61	–	10	35	6,8	6,9	9	2,6	3
60	–	9,9	34	6,7	6,7	8	2,5	2,9
59	–	9,9	33	6,5	6,6	7	2,3	2,7
58	–	9,8	32	6,3	6,4	6	2,2	2,6
57	–	9,7	31	6,2	6,3	5	2	2,4
56	10	9,6	30	6	6,1	4	1,8	2,2
55	9,9	9,6	29	5,9	6	3	1,7	1,9
54	9,8	9,5	28	5,7	5,8	2	1,5	1,6
53	9,7	9,4	27	5,5	5,7	1	1,3	1,3
52	9,6	9,3	26	5,4	5,5	0	1	1
51	9,4	9,2	25	5,2	5,4	–	–	–
50	9,2	9,1	24	5,1	5,2	–	–	–
49	9,1	8,9	23	4,9	5,1	–	–	–
48	8,9	8,8	22	4,7	4,9	–	–	–
47	8,8	8,6	21	4,6	4,8	–	–	–
46	8,6	8,5	20	4,4	4,7	–	–	–
45	8,4	8,3	19	4,3	4,5	–	–	–
44	8,3	8,2	18	4,1	4,4	–	–	–
43	8,1	8	17	3,9	4,2	–	–	–
42	8	7,9	16	3,8	4,1	–	–	–
41	7,8	7,7	15	3,6	3,9	–	–	–
40	7,6	7,6	14	3,5	3,8	–	–	–
39	7,5	7,5	13	3,3	3,6	–	–	–
38	7,3	7,3	12	3,1	3,5	–	–	–